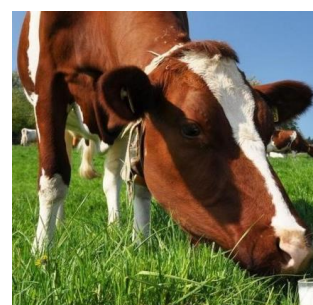

BADANIE EWALUACYJNE:

OCENA WPŁYWU PROW 2007-2013 NA ŚRODOWISKO I KLIMAT

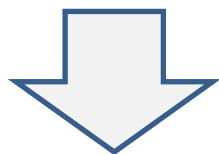
RAPORT KOŃCOWY

14 grudnia 2016 r.

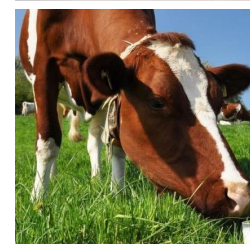
Radomir Dyjak, Małgorzata Kachniarz

Głównym celem oceny ex post jest ocena wpływu PROW 2007-2013 na rozwój społeczno-gospodarczy Polski z uwzględnieniem jego wpływu na priorytety wspólnotowe.

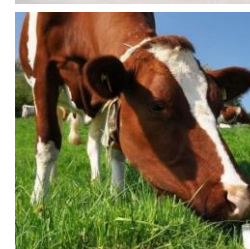
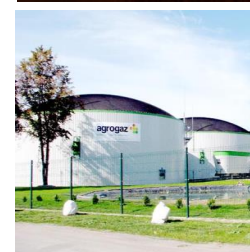
ASPEKTY ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA I KLIMATU

- ✓ Szczegółowa analiza operacji realizowanych w ramach osi 2: *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich.*
- ✓ Przekrojowa ocena wpływu pozostałych działań PROW 2007-2013 na środowisko i klimat.

Wpływ PROW 2007-2013 na :

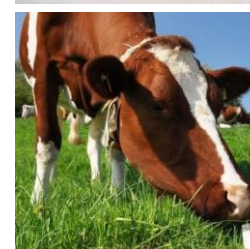
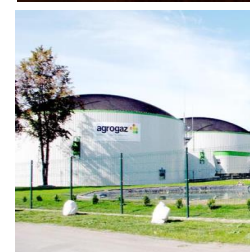
- ✓ **Ochronę i poprawę stanu zasobów naturalnych i krajobrazu** (w tym: różnorodność biologiczna – wskaźnik FBI, rolnictwo i leśnictwo o wysokiej wartości przyrodniczej – wskaźnik HNV, jakość wód)
- ✓ **Rozwój dostaw energii ze źródeł odnawialnych** (wskaźnik: wzrost produkcji energii odnawialnej)
- ✓ **Łagodzenie skutków zmiany klimatu i dostosowywania się do niej**
- ✓ **Poprawę gospodarki wodnej** (jakości wody, sposób jej wykorzystania i zużywane ilości)

W odniesieniu do każdego działania osi 2 PROW 2007-2013:

- ✓ W jakim stopniu działanie przyczyniło się do **poprawy stanu środowiska naturalnego**?
- ✓ Jakie **inne skutki**, w tym odnoszące się do innych celów/osi, są związane z realizacją tego działania (pośrednie, pozytywne/negatywne skutki dla beneficjentów, podmiotów innych niż beneficjenci, na poziomie lokalnym)?
- ✓ **Na ile skutecznie wykorzystano środki** przyznane na działania osi 2 PROW, jeśli chodzi o osiągnięcie zamierzonych wyników?

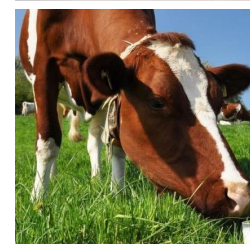

Metody i narzędzia badawcze:

- analiza dokumentów oraz opracowań związanych z tematyką badania
- analiza baz danych ARiMR, OSCHR, GIOŚ, FADN, KZGW, GUS EUROSTAT
- studia przypadku
- analizy przestrzenne
- CATI/CAWI, TDI, IDI
- panel ekspertów
- modelowanie emisji gazów cieplarnianych

Podójście kontrfaktyczne (metoda *Propensity score matching* - PSM) na etapie **oceny wpływu netto** dofinansowanych operacji na:

- jakość wód
- różnorodność biologiczną
- strukturę użytkowania gruntów rolnych
- efekty pozaśrodkowe działań osi 2

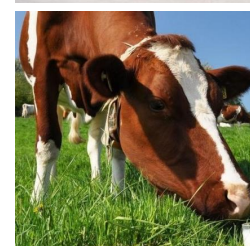
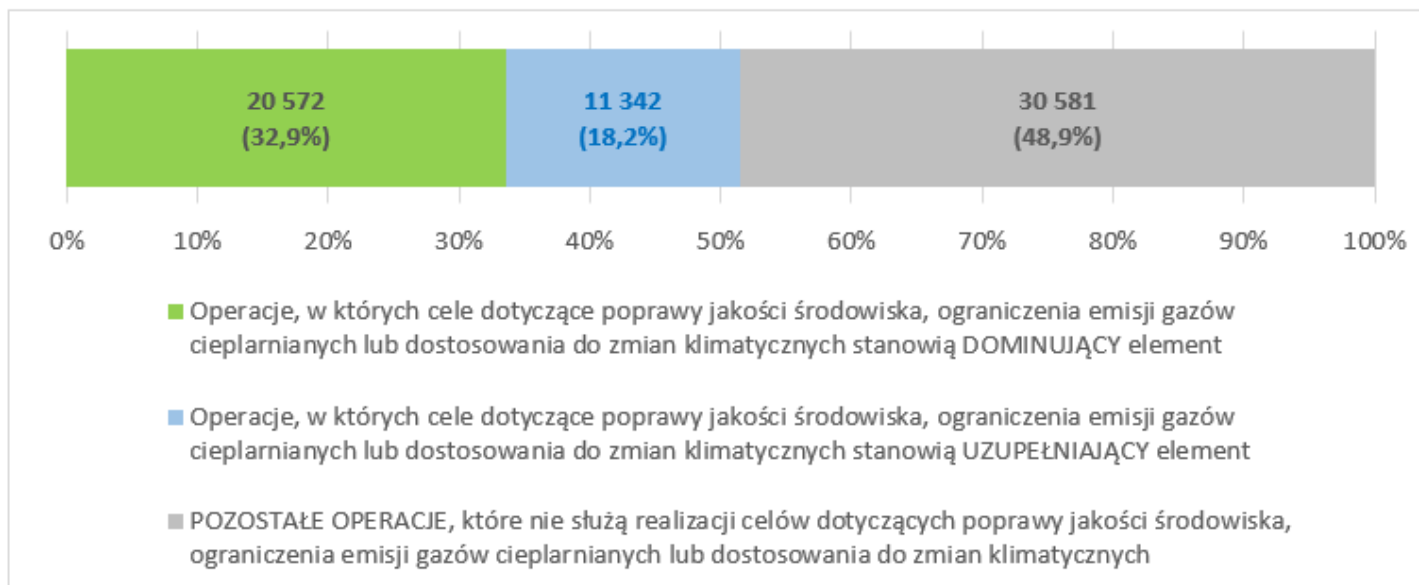
WYMIAR FINANSOWY INTERWENCJI PROW 2007-2013 ZWIĄZANEJ ZE ŚRODOWISKIEM I KLIMATEM

Operacje zrealizowane w ramach PROW 2007-2013, mające korzystny wpływ na środowisko lub klimat:

31,9 mld PLN, czyli 51,1% ogółu wypłaconych środków

UDZIAŁ ŚRODKÓW PUBLICZNYCH PRZEKAZANYCH Z BUDŻETU PROW 2007-2013 NA OPERACJE MAJĄCE POZYTYWNY WPŁYW NA ŚRODOWISKO LUB KLIMAT [MLN PLN, %]

PROW 2007-2013 (OGÓŁEM)

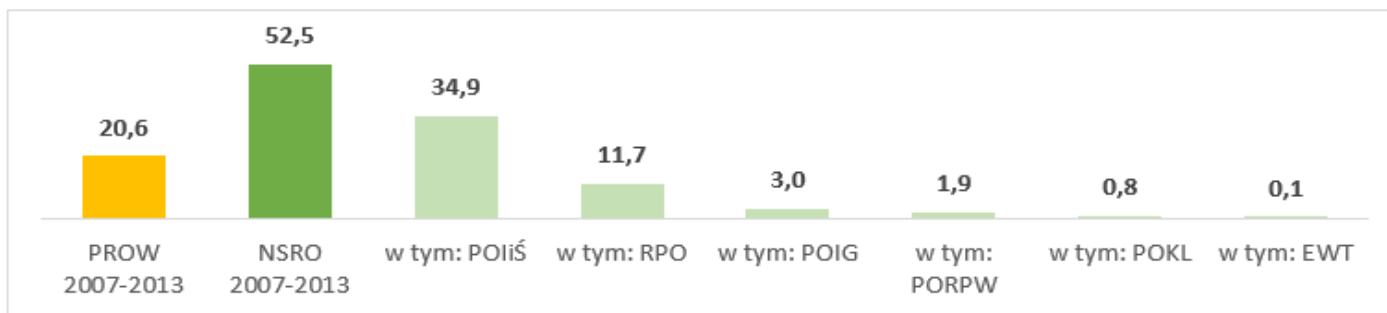

WYMIAR FINANSOWY INTERWENCJI PROW 2007-2013 ZWIĄZANEJ ZE ŚRODOWISKIEM I KLIMATEM

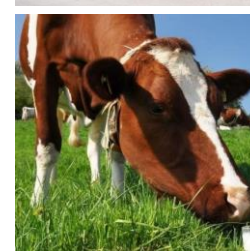
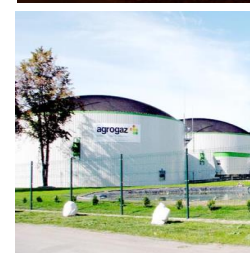
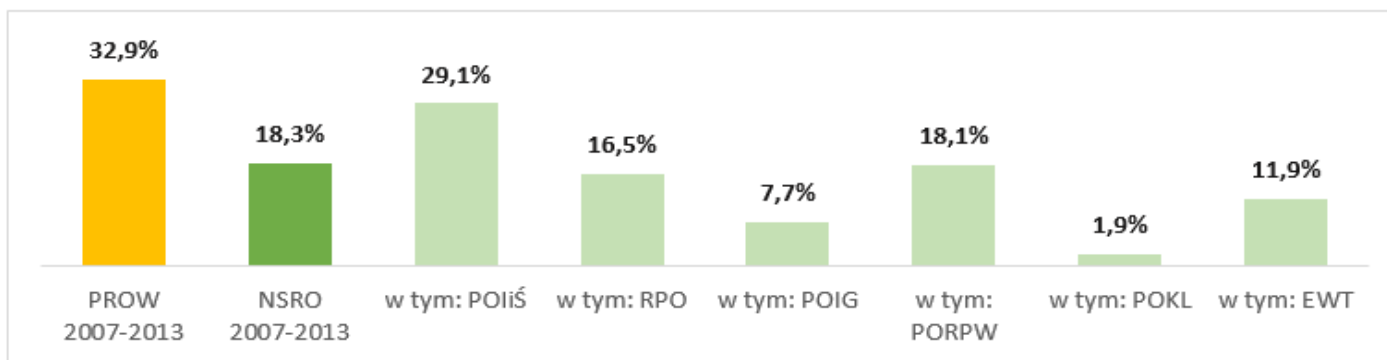
PROW 2007-2013 był liderem pod względem **udziału procentowego środków przekazanych na działania związane z ochroną środowiska i klimatu** (działania, w których cele dotyczące ochrony środowiska i klimatu stanowiły element **DOMINUJĄCY**).

RELACJA ŚRODKÓW PRZEKAZANYCH NA DZIAŁANIA ZWIĄZANE Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA LUB KLIMATU W RAMACH PROW 2007-2013 I NSRO 2007-2013

A. Środki przekazane w ramach PROW 2007-2013 oraz NSRO 2007-2013 (mld PLN)

B. Udział środków przekazanych w ramach PROW 2007-2013 oraz NSRO 2007-2013 (%)

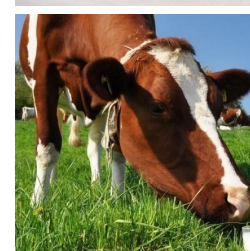
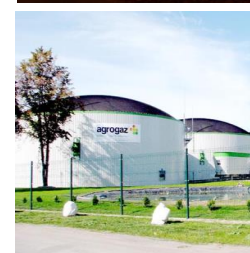
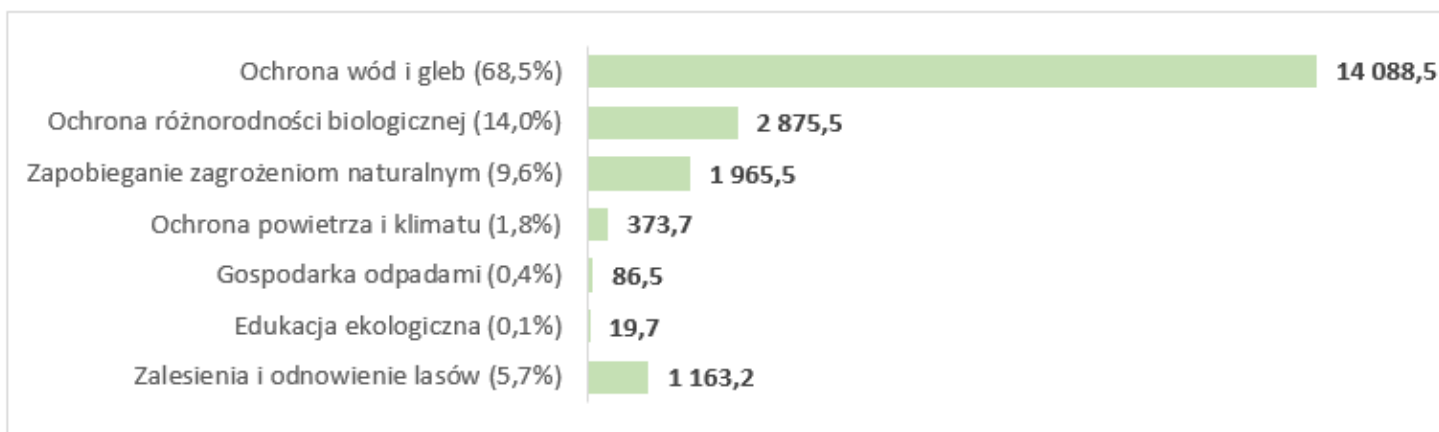

WYMIAR FINANSOWY INTERWENCJI PROW 2007-2013 ZWIĄZANEJ ZE ŚRODOWISKIEM I KLIMATEM

Główne kierunki interwencji PROW 2007-2013 w obszarze ochrony środowiska i klimatu:

- **Ochrona gleb i wód** (68,5% środków przeznaczonych na operacje związane bezpośrednio z ochroną środowiska i klimatu)
- **Ochrona różnorodności biologicznej** (14,0%)
- **Zapobieganie zagrożeniom naturalnym**, w tym adaptacja do zmian klimatycznych (9,6%).

NAKŁADY NA DZIAŁANIA ZWIĄZANE BEZPOŚREDNIO Z OCHRONĄ ŚRODOWISKA LUB KLIMATU W RAMACH PROW 2007-2013 (WŁĄCZNIE Z KWOTAMI PRZEZNACZONYMI NA KONTYNUACJĘ ZOBOWIĄZAŃ PODJĘTYCH W RAMACH WPRŚ PROW 2004-2006) W PODZIALE NA KATEGORIE TEMATYCZNE (MLN PLN, % - 100% = 20,6 MLD PLN)

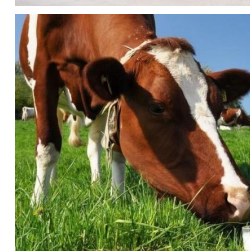
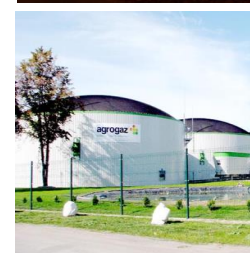
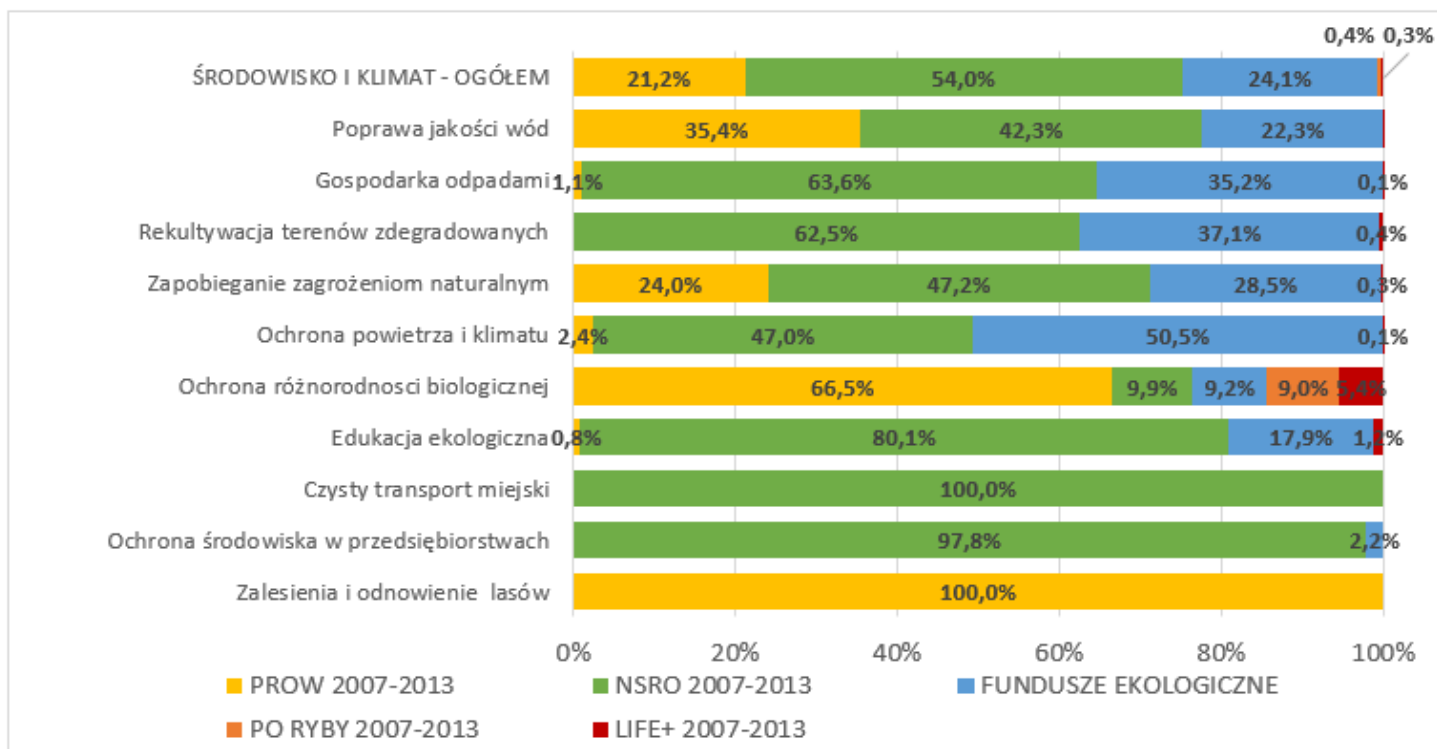

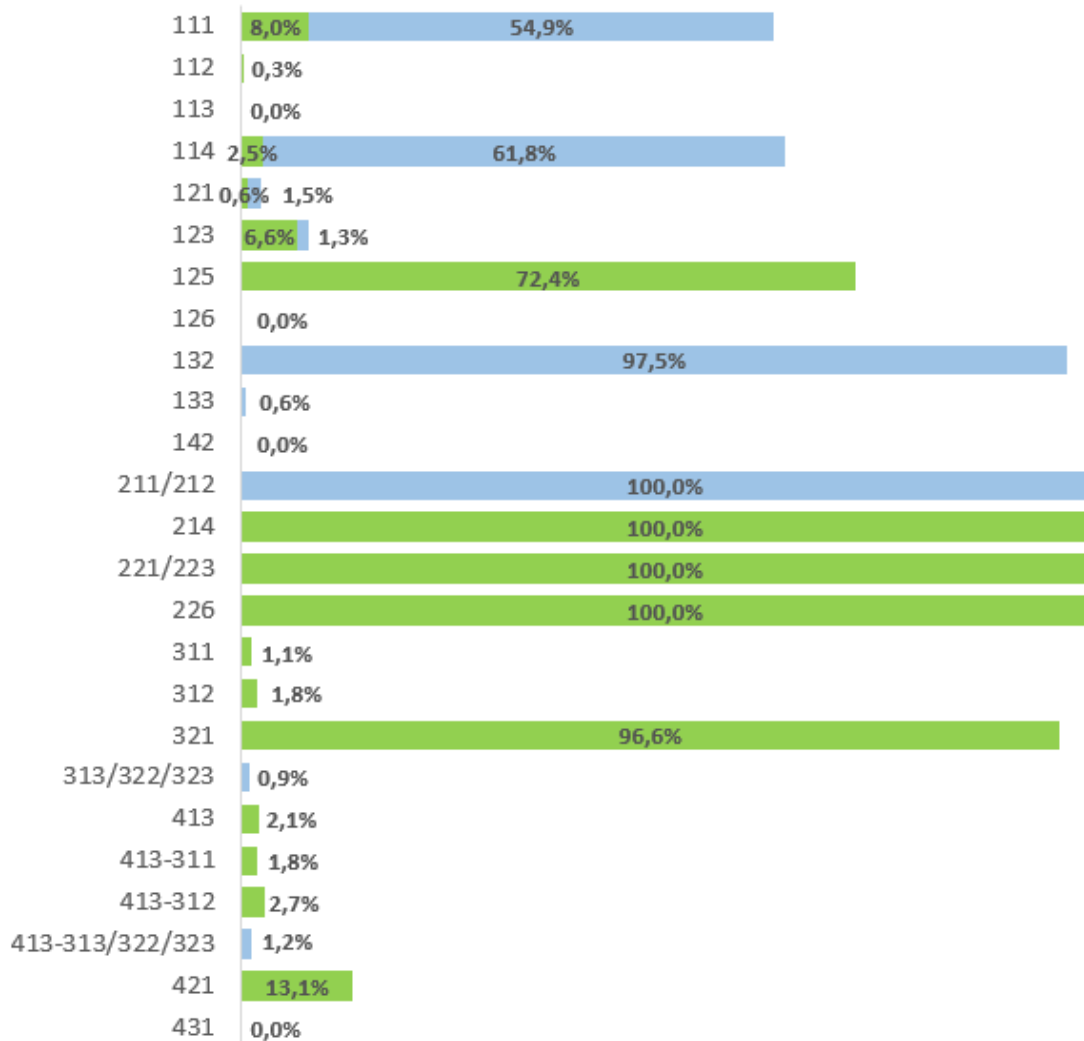
WYMIAR FINANSOWY INTERWENCJI PROW 2007-2013 ZWIĄZANEJ ZE ŚRODOWISKIEM I KLIMATEM

Środki PROW 2007-2013 stanowiły około 21% ogółu środków przeznaczonych na wsparcie działań dotyczących ochrony środowiska i klimatu w okresie wdrażania perspektywy finansowej 2007-2013.

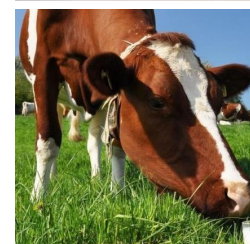
WKŁAD PROW 2007-2013 W FINANSOWANIE ZE ŚRODKÓW PUBLICZNYCH DZIAŁAŃ DOTYCZĄCYCH SZEROKO ROZUMIANEJ OCHRONY ŚRODOWISKA I KLIMATU

UDZIAŁ ŚRODKÓW PUBLICZNYCH PRZEKAZANYCH Z BUDŻETU PROW 2007-2013 NA OPERACJE MAJĄCE POZYTYWNY WPŁYW NA ŚRODOWISKO LUB KLIMAT W RAMACH POSZCZEGÓLNYCH DZIAŁAŃ [MLN PLN, %]

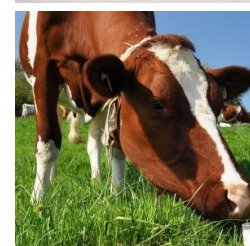
- Operacje, w których cele dotyczące poprawy jakości środowiska, ograniczenia emisji gazów cieplarnianych lub dostosowania do zmian klimatycznych stanowią **DOMINUJĄCY** element
- Operacje, w których cele dotyczące poprawy jakości środowiska, ograniczenia emisji gazów cieplarnianych lub dostosowania do zmian klimatycznych stanowią **UZUPEŁNIAJĄCY** element

WPŁYW NA ŚRODOWISKO I KLIMAT, SKALA INTEREWENCJI

Przeprowadzone analizy wykazały, iż:

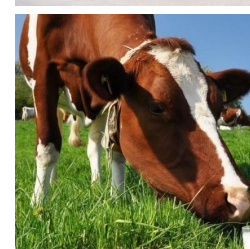
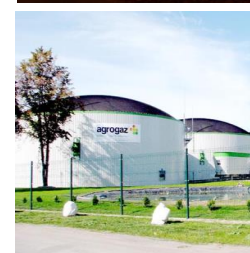
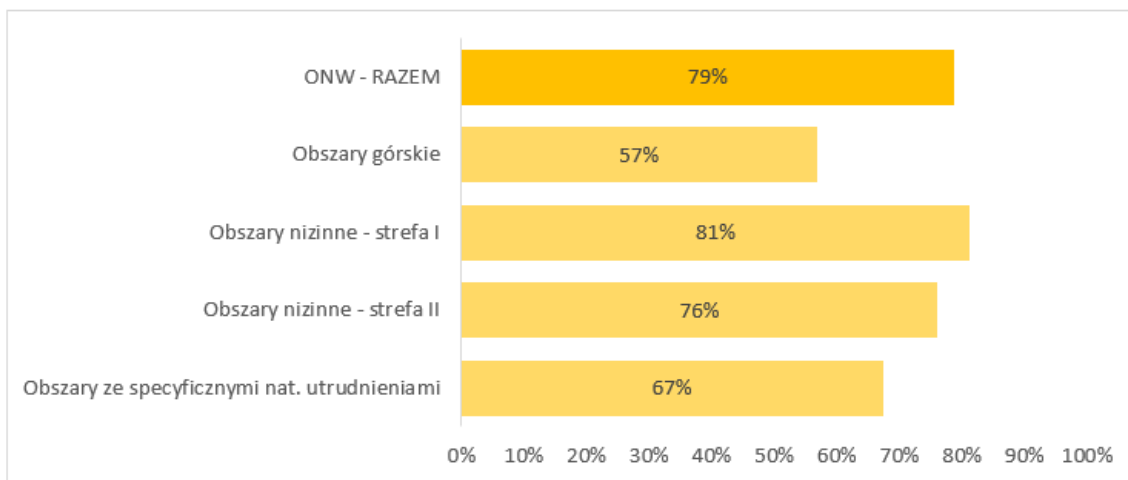
- ✓ **Wsparcie PROW 2007-2013 miało istotny wpływ na utrzymanie użytkowania rolniczego gruntów rolnych położonych na obszarach ONW.**
- ✓ Gospodarstwa objęte wsparciem charakteryzowały się **mniejszą presją na środowisko przede wszystkim na krajobraz, różnorodność biologiczną, gleby i wody** niż gospodarstwa nieobjęte tego typu wsparciem.
- ✓ Ze wsparcia ONW skorzystało 925 224 beneficjentów, co stanowi około **64% gospodarstw korzystających z płatności obszarowych (JPO, UPO)** w okresie wdrażania PROW 2007-2013.
- ✓ Powierzchnia fizyczna użytków rolnych objętych wsparciem w latach 2008-2015 wyniosła 8 631 143 ha, co stanowi około **59% powierzchni gruntów, które były faktycznie objęte płatnościami obszarowymi** w latach 2007-2013 w skali całego kraju oraz **79% gruntów rolnych kwalifikujących się do wsparcia na obszarach ONW.**

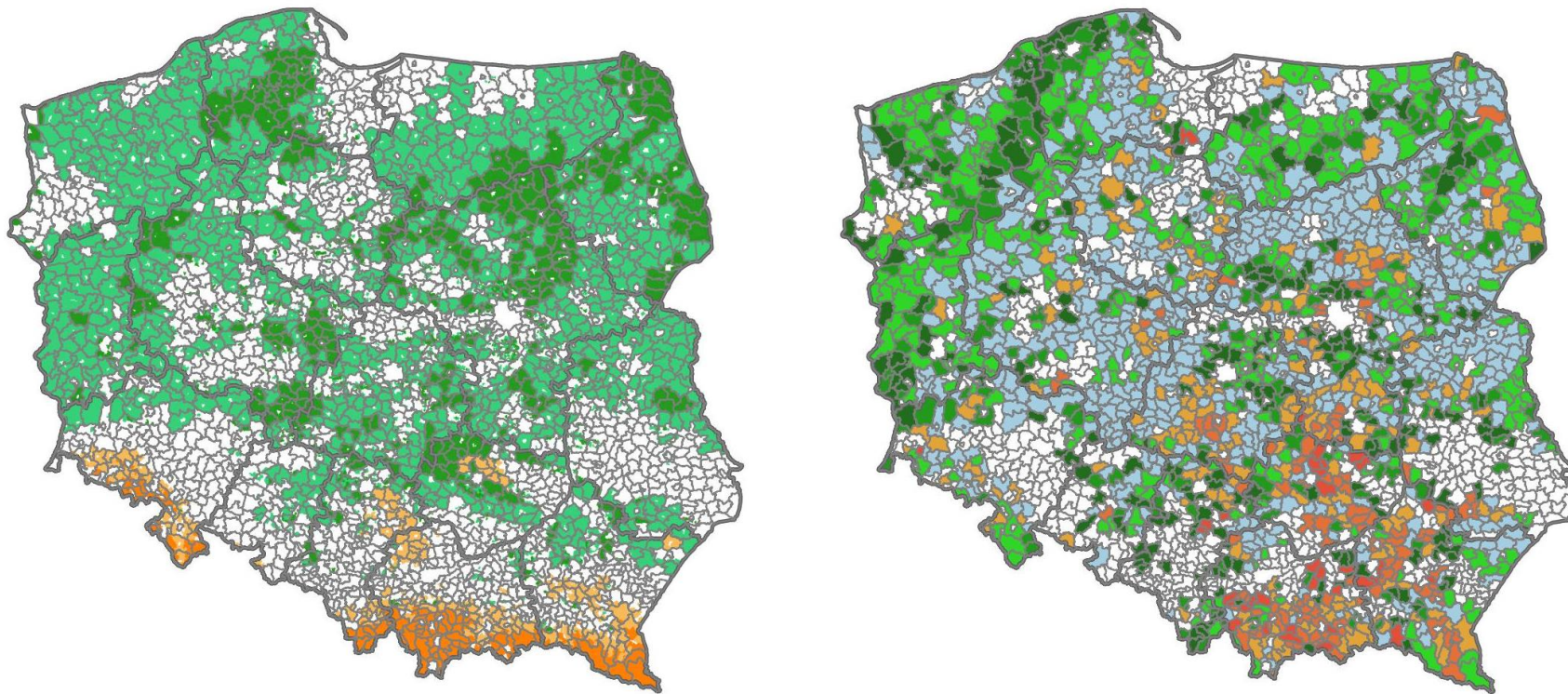

- ✓ Płatności ONW były **istotnym instrumentem ochrony krajobrazu**, w szczególności na obszarach **górkich, podgórkich i wyżynnych**, na których utrzymanie mozaiki gruntów ornych oraz trwałych użytków zielonych, użytkowanych ekstensywnie, warunkuje utrzymanie wysokich walorów krajobrazowych.
- ✓ Największym udziałem powierzchni objętej płatnościami ONW charakteryzowały się obszary nizinne strefy I oraz strefy II (81% i 76% powierzchni użytków rolnych kwalifikujących się do wsparcia), **dużo niższym – obszary o specyficznym naturalnym utrudnieniu oraz obszary górskie (67% i 57%)**.

UDZIAŁ UŻYTKÓW ROLNYCH OBJĘTYCH WSPARCIEM W RAMACH DZIAŁANIA 211/212 W OGÓLNEJ POWIERZCHNI UŻYTKÓW ROLNYCH KWALIFIKUJĄCYCH SIĘ DO WSPARCIA W OBRĘBACH OBJĘTYCH ONW

Legenda:

Obszary kwalifikujące się do wsparcia w ramach działania 211, 212:

- obszary górskie
- obszary nizinne - strefa I
- obszary nizinne - strefa II
- obszary ze specyficznymi utrudnieniami

 granice województw

 Granice gmin

Zmiana powierzchni użytków rolnych w gminach objętych wsparciem w ramach działania 211, 212 w gminach w okresie 2007-2014 (stan w roku 2007=100%):

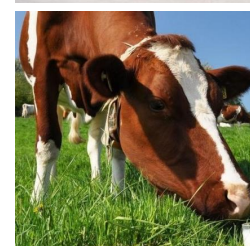
- poniżej -20%
- od -10 do -20%
- od -3 do -10%
- od -3 do 3%
- od 3 do 10%
- od 10 do 20%
- powyżej 20%

Z analizy **wskaźnika różnorodności krajobrazu** (PD, *Patch Density Index*), przeprowadzonej na bazie Corine Land Cover oraz LANDSAT, wynika, że:

- ✓ **różnorodność krajobrazu na obszarach ONW jest większa niż w pozostałej części kraju**
- ✓ **w okresie 2007-2014 nastąpił spadek wartości wskaźnika PD na obszarze całego kraju, przy czym w nieznacznie większym stopniu na obszarach ONW**

UDZIAŁ PROCENTOWY OBSZARÓW, W KTÓRYCH NASTĄPIŁA ZMIANA WSKAŹNIKA PATCH DENSITY W LATACH 2006 – 2012 (NA PODSTAWIE CORINE LAND COVER)

	Bez zmian (-5 do 5%)	Spadek większy niż 5%	Wzrost większy niż 5%
Poza ONW [%]	90,94	5,98	3,09
ONW nizinne I [%]	86,44	8,06	5,50
ONW nizinne II [%]	85,57	10,15	4,28
ONW o specyficznych utrudnieniach [%]	87,91	8,10	3,99
ONW górskie [%]	90,83	5,17	4,00
ONW łącznie [%]	86,49	8,44	5,06

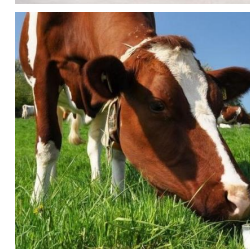
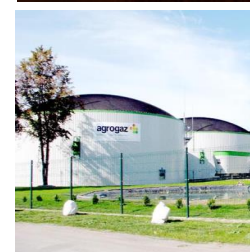
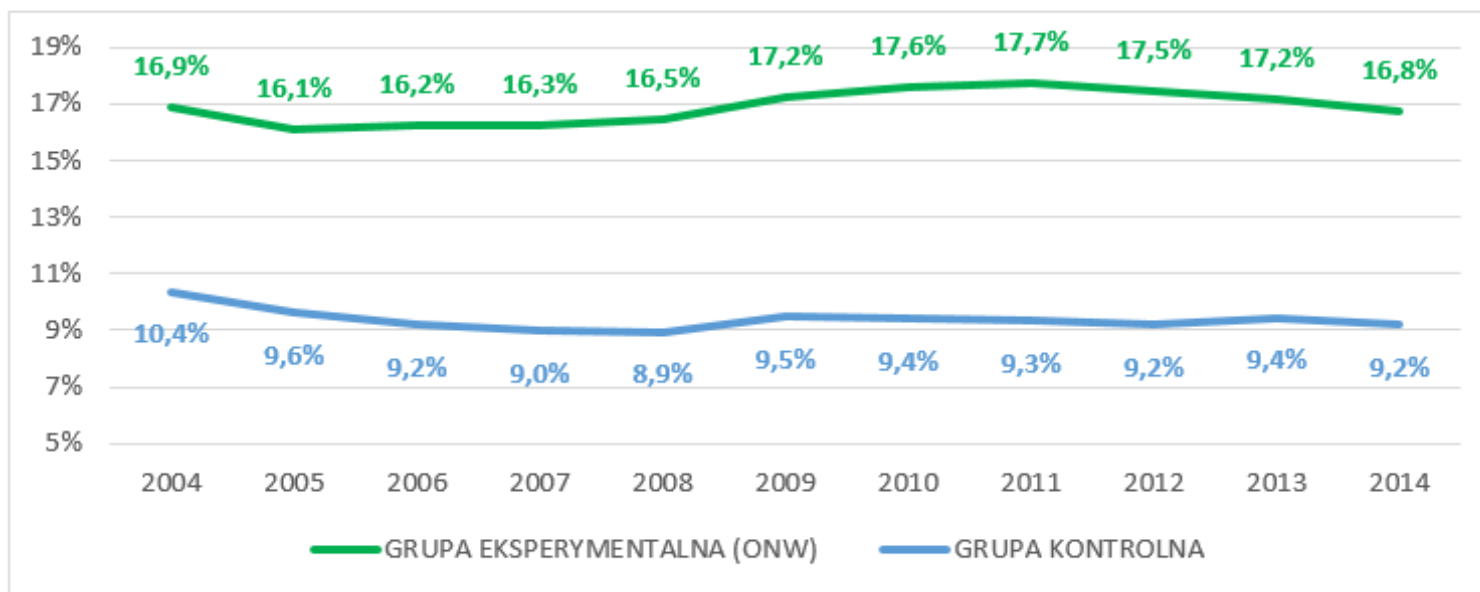

WPŁYW NA KRAJOBRAZ I RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNĄ

Z analizy danych FADN opartej o podejście kontrfaktyczne wynika, że płatności ONW miały **wpływ na utrzymanie wysokiego udziału TUZ**, mogły mieć również wpływ na wzrost powierzchni TUZ w gospodarstwach objętych ONW.

UDZIAŁ POWIERZCHNI TRWAŁYCH UŻYTKÓW ZIELONYCH W GOSPODARSTWACH OBJĘTYCH WSPARCIEM ONW ORAZ W GRUPIE KONTROLNEJ (ŁĄKI I PASTWISKA -% UR) [GRUPA EKSPERYMENTALNA: GOSPODARSTWA OBJĘTE PŁATNOŚCIAMI ONW PRZEZ OKRES CO NAJMNIEJ 7 LAT (NIEOBJĘTE PRŚ), GRUPA KONTROLNA: GOSPODARSTWA NIEOBJĘTE PŁATNOŚCIAMI ONW I PRŚ (N_{MAX}=521)]

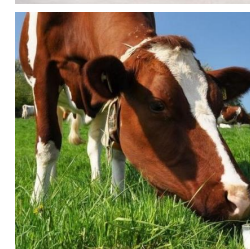
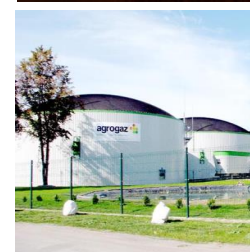
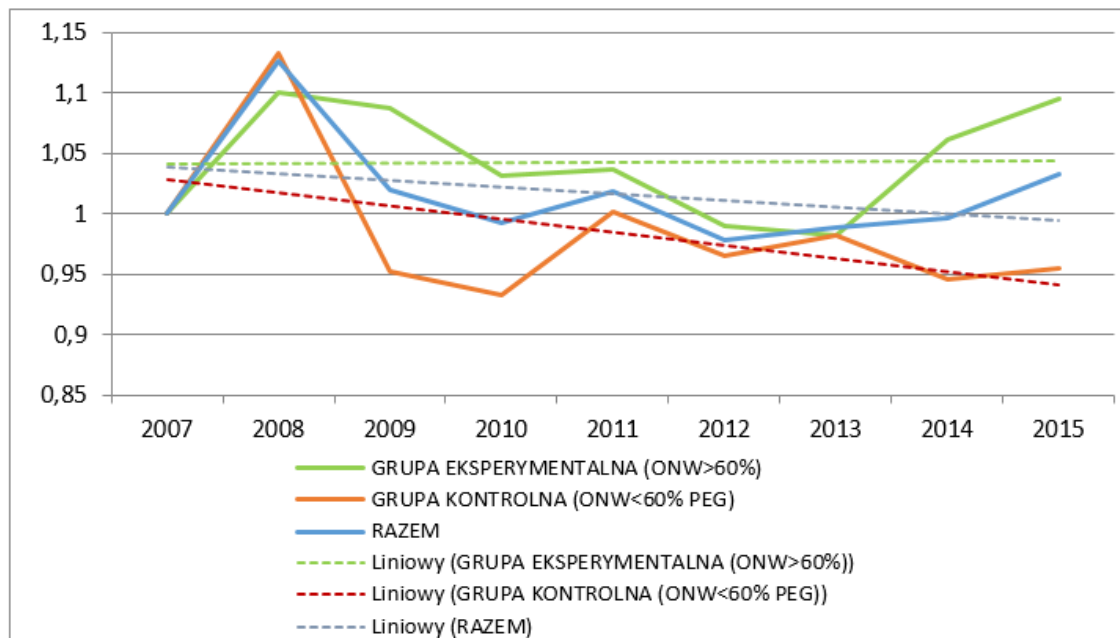

WPŁYW NA RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNĄ

Płatności ONW miały **korzystny wpływ na różnorodności biologicznej**.

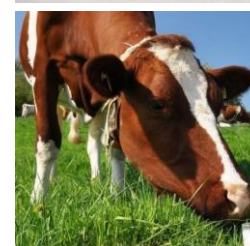
- ✓ Na terenach z wysokim udziałem obszarów rolnych objętych płatnościami ONW w całym analizowanym okresie **ogólny trend wskaźnika FBI (Farmland Bird Index) wykazywał tendencję lekko wzrostową**, podczas gdy na terenach z niskim udziałem obszarów objętych płatnościami ONW odnotowano wyraźny trend malejący (analiza w oparciu o podejście kontrfaktyczne).

ZMIANY WARTOŚCI WSKAŹNIKA FBI NA OBSZARACH O RÓŻNYM UDZIALE GRUNTÓW ROLNYCH OBJĘTYCH PŁATNOŚCIĄ ONW

Gospodarstwa objęte wsparciem w ramach Działania 211/212 charakteryzowały się **mniejszą presją na środowisko glebowe i wodne niż gospodarstwa nieobjęte tego typu wsparciem.**

- ✓ Bardziej ekstensywny charakter gospodarowania na obszarach objętych płatnościami ONW przejawiał się - jak wynika z analizy danych FADN - **niższymi nakładami na nawozy i środki ochrony roślin.**
- ✓ Z analizy danych OSCHR wynika, że **zanieczyszczenie gleb i wód azotanami w gospodarstwach korzystających z płatności ONW było mniejsze w okresie 2008-2015 niż na obszarach nieobjętych tego rodzaju wsparciem.**

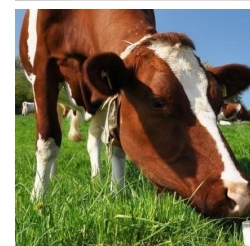

WPŁYW NA POZOSTAŁE ASPEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA I KLIMATU

- ✓ Utrzymanie zróżnicowanej struktury krajobrazu, w tym utrzymanie trwałych użytków zielonych,
- ✓ stosowanie zasad związanych z utrzymaniem glebowej substancji organicznej (zakaz wypalania, przyorywanie międzyplonów),
- ✓ mniejsze zużycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin,

w gospodarstwach objętych ONW, miały także korzystny wpływ na:

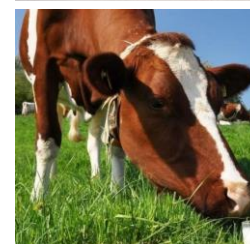
- ✓ sekwestrację CO₂,
- ✓ ograniczenie emisji gazów cieplarnianych,
- ✓ lepsze dostosowanie obszarów rolnych do niekorzystnych skutków zmian klimatycznych (przede wszystkim suszy),
- ✓ wzmocnienia odporności ekosystemów .

WPŁYW NA ŚRODOWISKO I KLIMAT, SKALA INTERWENCJI

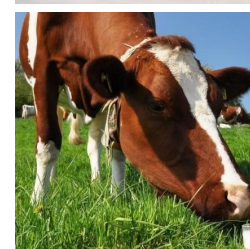
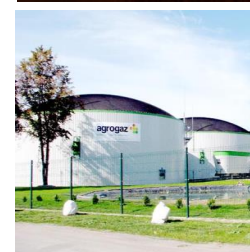
Przeprowadzone analizy wykazały, iż:

- ✓ Wsparcie oferowane w ramach Działania 214 miało **istotny wpływ na zachowanie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich**, w tym **utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo** oraz **ochronę zagrożonych lokalnych ras zwierząt gospodarskich i lokalnych odmian roślin uprawnych**.
- ✓ Realizacja PRŚ miała również **istotny wpływ na odpowiednie użytkowanie gleb i ochronę wód** oraz promowanie zrównoważonego systemu gospodarowania.
- ✓ Ze wsparcia skorzystało 138 tys. beneficjentów, co stanowi około **9,6% gospodarstw korzystających z płatności obszarowych (JPO, UPO)** w okresie wdrażania PROW 2007-2013.
- ✓ Powierzchnia fizyczna użytków rolnych objętych wsparciem w latach 2008-2015 wyniosła 2 872 827 ha, co stanowi około **19,6% powierzchni gruntów, które były faktycznie objęte płatnościami obszarowymi w latach 2007-2013** w skali całego kraju.

WPŁYW NA ZMNIEJSZENIE PRESJI NA GLEBY I WODY

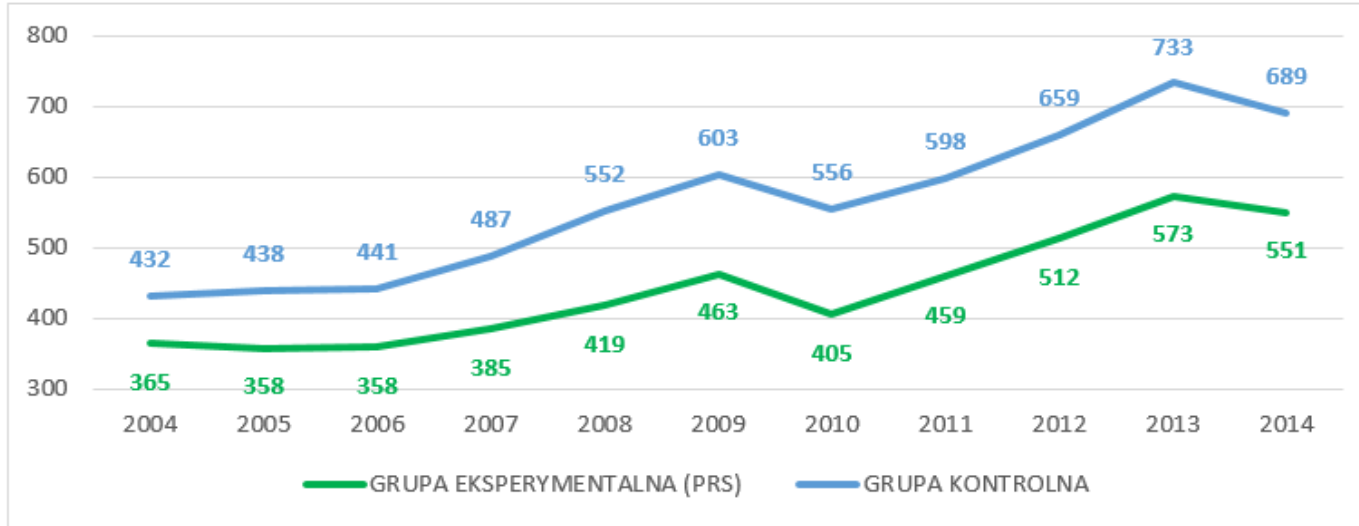
- ✓ **Wdrożenie proekologicznych praktyk w produkcji rolnej, co w efekcie wpływa na zmniejszenie presji rolnictwa na środowisko – przede wszystkim gleby i wody (Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone i Pakiet 2. Rolnictwo ekologiczne, wzmocnione dodatkowo Pakietami: 8. Ochrona gleb i wód i 9. Strefy buforowe).**
- ✓ Z analizy danych FADN wynika, że gospodarstwa realizujące PRŚ charakteryzowały się niższym poziomem nakładów, jak również mniejszą dynamiką wzrostu nakładów na nawozy i środki ochrony roślin.
- ✓ Z analizy danych OSCHR wynika, że zanieczyszczenie gleb i wód azotanami w gospodarstwach realizujących PRŚ było mniejsze w okresie 2008-2015 niż na obszarach nieobjętych tego rodzaju wsparciem.
- ✓ W świetle uzyskanych wyników kluczowe znaczenie z punktu widzenia ograniczenia presji rolnictwa na gleby i wody miał **Pakiet 2. Rolnictwo ekologiczne.**

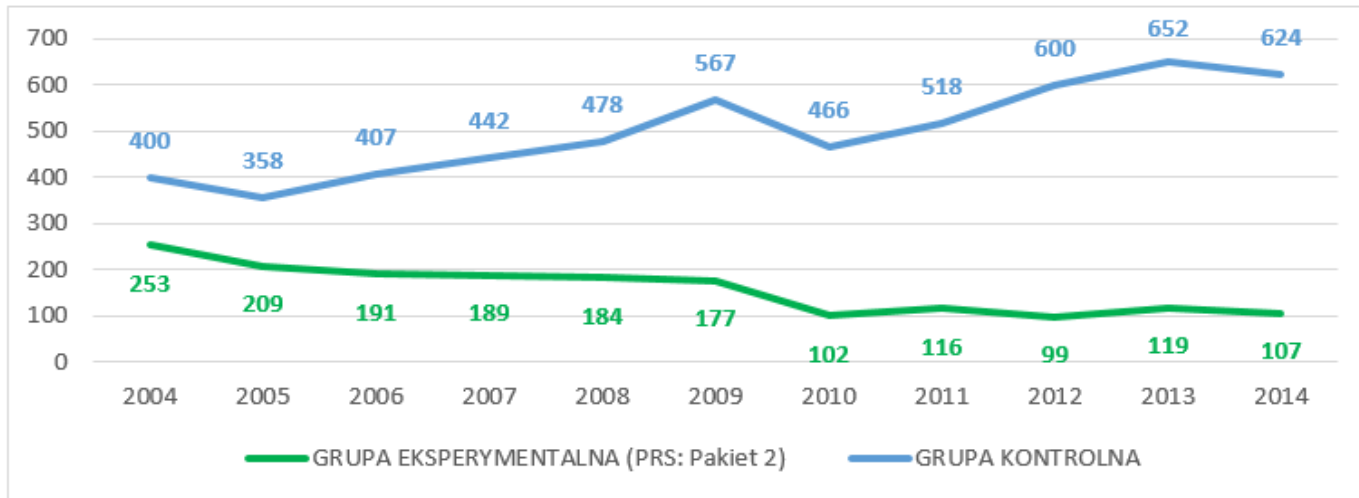

NAKLĄDY NA NAWOZY W GOSPODARSTWACH OBJĘTYCH WSPARCIEM PRŚ ORAZ W GRUPIE KONTROLNEJ (PLN/HA UR W CENACH STAŁYCH Z ROKU 2004) [GRUPA EKSPERYMENTALNA: GOSPODARSTWA OBJĘTE PŁATNOŚCIAMI PRŚ PRZEZ OKRES CO NAJMNIEJ 5 LAT, GRUPA KONTROLNA: GOSPODARSTWA NIEOBJĘTE PŁATNOŚCIAMI PRŚ ANI ONW I PRŚ ($N_{\max}=530$)]

WSZYSTKIE PAKIETY PRS

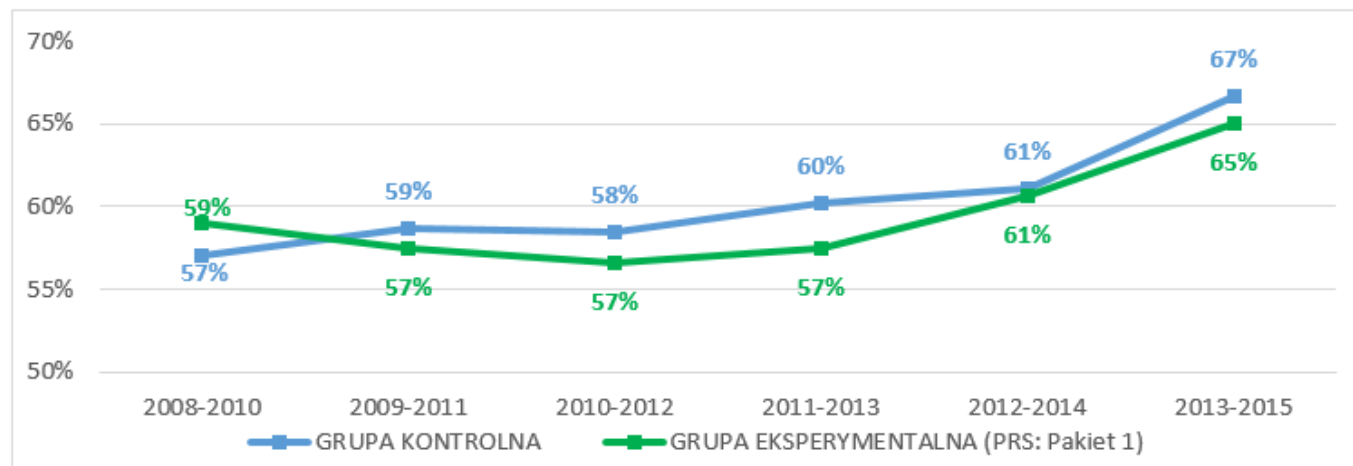

PAKIET 2

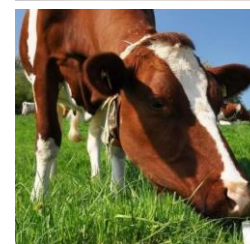
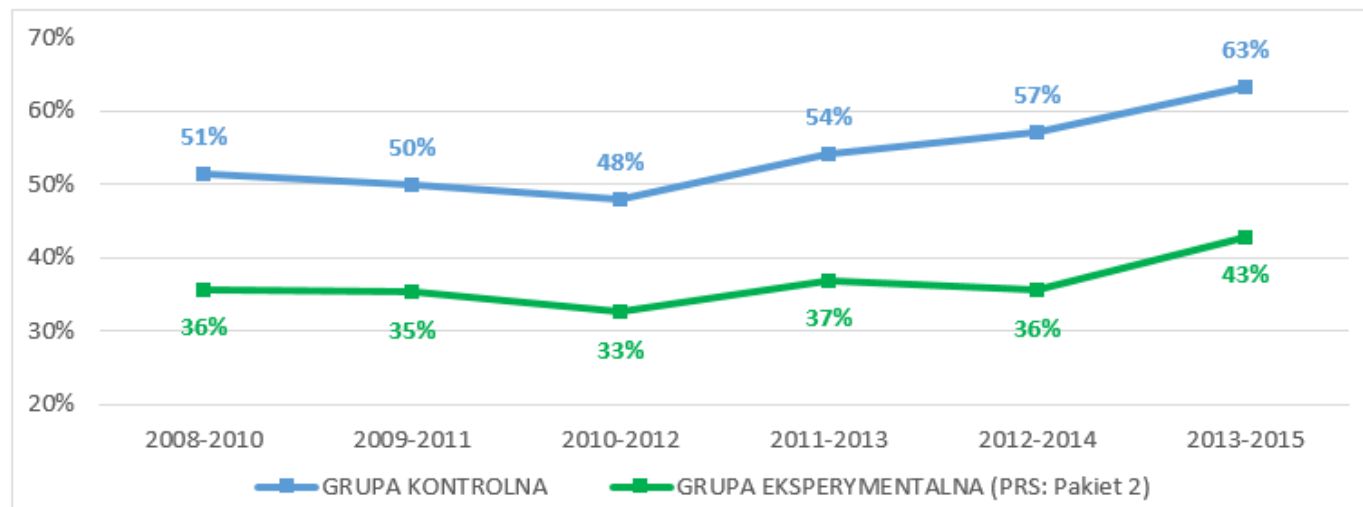

UDZIAŁ PUNKTÓW, W KTÓRYCH ZAWARTOŚĆ N-NO₃ W GLEBIE (0-90cm) W OKRESIE JESIENNYM KSZTAŁTOWAŁA SIĘ NA POZIOMIE WYSOKIM LUB BARDZO WYSOKIM (ZWIĘKSZONE RYZYKO ZANIECZYSZCZENIA WÓD) [GRUPA EKSPERYMENTALNA: DZIAŁKI OBJĘTE PŁATNOŚCIAMI PRŚ PRZEZ OKRES CO NAJMNIEJ 3 LAT, GRUPA KONTROLNA: DZIAŁKI NIEOBJĘTE PŁATNOŚCIAMI PRŚ I ONW

PAKIEŃ 1: ROLNICTWO ZRÓWNOWAŻONE

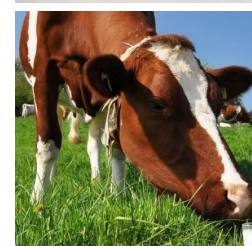
PAKIEŃ 2: ROLNICTWO EKOLOGICZNE

WPŁYW NA RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNĄ -1

Działanie 214 było istotnym instrumentem wspierającym ochronę zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych (Pakiet 4. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych poza obszarami Natura 2000 i Pakiet 5. Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych na obszarach Natura 2000).

- ✓ **najszerzej zakrojone w skali kraju działania ochronne ukierunkowane na tego typu zagrożone siedliska, dodatkowo o charakterze cyklicznym i wieloletnim**
- ✓ **ochrona siedlisk:** dostosowanie liczby i terminów pokosu i wypasu do wymogów danego siedliska lub gatunku ptaków, ograniczenie lub zakaz nawożenia, zakaz stosowania środków ochrony roślin, zakaz budowy nowych i rozbudowy istniejących systemów melioracji
- ✓ łączna powierzchnia objęta działaniami ochronnymi w ramach Pakietów 4 i 5 - **374 128 ha**
- ✓ **89%** powierzchni objętej wsparciem w ramach Pakietów 4 i 5: **siedliska lęgowe zagrożonych gatunków ptaków**, w tym na obszarach Natura 2000 (Pakiet 5) - 181 134 ha, co stanowi **3,3% powierzchni obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO)**

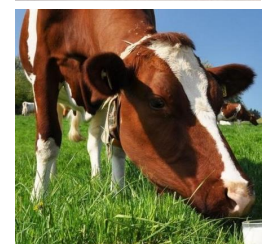

WPŁYW NA RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNĄ - 2

- ✓ **11%** powierzchni objętej wsparciem w ramach Pakietów 4 i 5: **cenne siedliska przyrodnicze** (mechowiska, szuwały wielkoturzycowe, łąki trzęślicowe i selernicowe, murawy ciepłolubne, półnaturalne łąki wilgotne i świeże, murawy bliźniczkowe, słonorośla, użytki przyrodnicze.): **19 865 ha na obszarach Natura 2000 (Pakiet 5) oraz 25 888 ha poza obszarami Natura 2000 (Pakiet 4)**. Udział powierzchni poszczególnych typów siedlisk przyrodniczych objętych wsparciem w ramach Pakietów 4 i 5 PRŚ w ich ogólnej szacunkowej powierzchni w Polsce: **1 do 12%** (wyjątkiem są łąki trzęślicowe i selernicowe, w przypadku których wsparciem objęto około 50% ich całkowitej powierzchni w Polsce).

Wymiar przestrzenny Programu rolnośrodowiskowego:

- ✓ **wyraźna koncentracja wsparcia na terenach cennych przyrodniczo:** udział użytków rolnych objętych płatnościami rolnośrodowiskowymi na obszarach Natura 2000, parków narodowych i rezerwatów przyrody - **23,4%**, na pozostałych obszarach - 13,6%
- ✓ powierzchnia objęta wsparciem na obszarach Natura 2000 wyniosła w skali całego PRŚ około **580 tys. ha** (oszacowanie własne), co stanowi **19,8% powierzchni lądowej innych niż leśne obszarów Natura 2000 w Polsce**

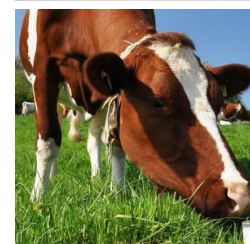
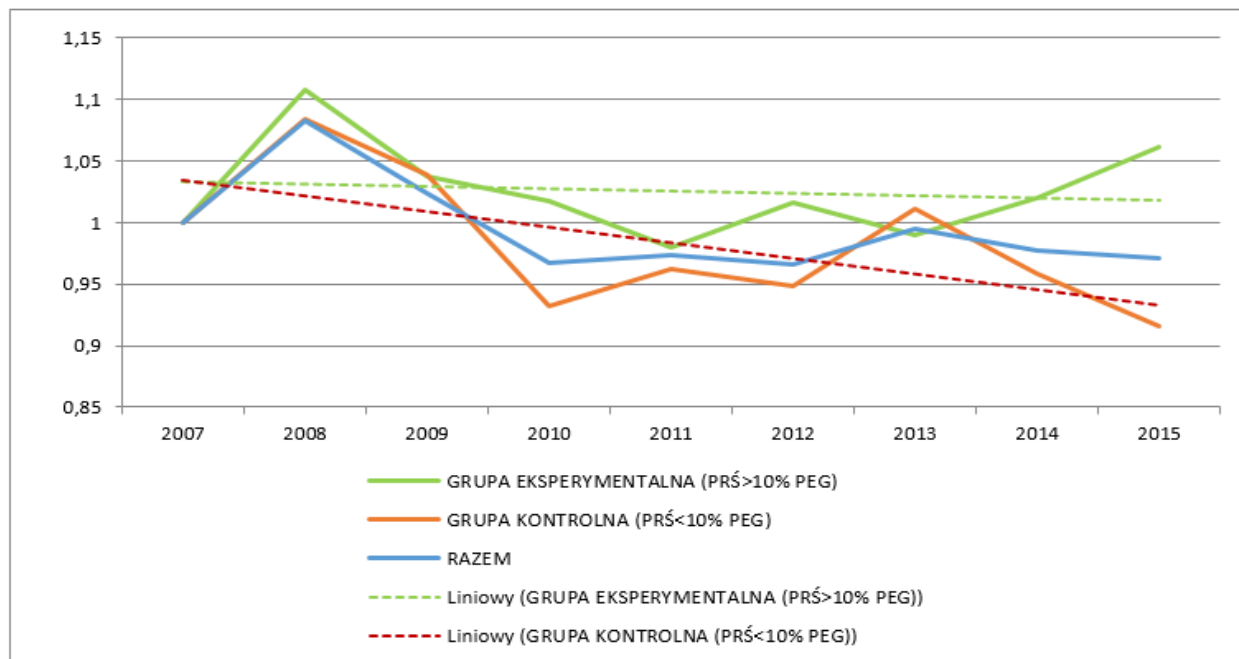

WPŁYW NA RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNĄ - 3

Wyniki analizy wskaźnika liczebności pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego (FBI) potwierdzają istotny wpływ PRŚ na różnorodność biologiczną obszarów użytkowanych rolniczo.

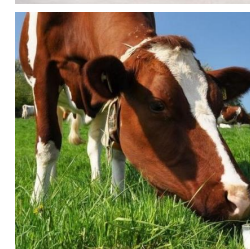
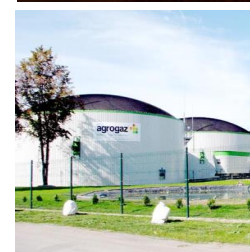
- ✓ Na obszarach z relatywnie wysokim udziałem użytków rolnych objętych PRŚ, dynamika spadku wartości wskaźnika w latach 2008-2015 była dużo mniejsza niż na obszarach z niskim udziałem użytków rolnych objętych PRŚ.

ZMIANY WARTOŚCI WSKAŹNIKA FBI NA OBSZARACH O RÓŻNYM UDZIALE UŻYTKÓW ROLNYCH OBJĘTYCH PŁATNOŚCIĄ PRŚ

Program rolnośrodowiskowy miał **znaczący wpływ na ochronę zasobów genetycznych** (Pakiet 6. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie i Pakiet 7. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie).

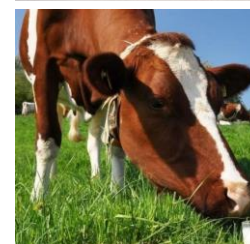
- ✓ **58 827 ha** upraw lokalnych lub starych odmian gatunków roślin uprawnych, a także gatunków roślin uprawnych zagrożonych obecnie wyginięciem i gatunków im towarzyszących, jak również uprawy nasienne na zlecenie banku genów (Pakiet 6)
- ✓ **66 911 sztuk zwierząt gospodarskich** szczególnie cennych ras, w przypadku których niska liczebność zwierząt hodowlanych stwarzała zagrożenie ich wyginięcia (Pakiet 7)
- ✓ Operacje w ramach Pakietów 6 i 7 realizowane były w **relatywnie niewielkiej skali przestrzennej i finansowej, jednak adekwatnej do zdefiniowanych w tym zakresie potrzeb.**
- ✓ Z ankiety CATI przeprowadzonej wśród beneficjentów Pakietów 6 i 7 wynika, że **brak wsparcia spowodowałby wycofanie się ponad 50% respondentów, korzystających aktualnie z dopłat, z prowadzenia działań ukierunkowanych na ochronę zasobów genetycznych roślin i zwierząt w rolnictwie.**

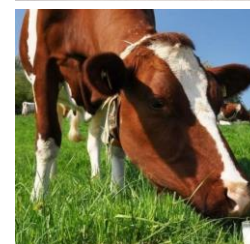
- ✓ Utrzymanie trwałych użytków zielonych
- ✓ Bardziej racjonalne zużycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin

w gospodarstwach objętych PRŚ miało korzystny wpływ na:

- ✓ utrzymanie zróżnicowanej struktury krajobrazu i ochronę jego walorów,
- ✓ sekwestrację CO₂
- ✓ ograniczenie emisji gazów cieplarnianych
- ✓ lepsze dostosowanie obszarów rolnych do niekorzystnych skutków zmian klimatycznych (przede wszystkim suszy oraz powodzi poprzez zwiększenie pojemności retencyjnej zlewni)
- ✓ Wzmocnienie odporności ekosystemów

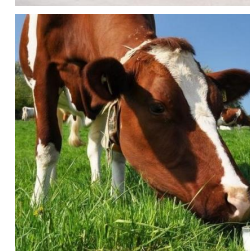
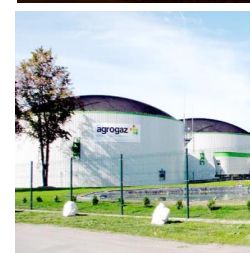
- ✓ Przedmiotem szczególnego zainteresowania w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz w perspektywie po roku 2020, obok obszarów Natura 2000, powinny być **obszary o najwyższych walorach krajobrazowych**, w szczególności **położone na terenach górskich, podgórskich, wyżynnych oraz terenach o zróżnicowanej rzeźbie terenu**, gdzie tradycyjny krajobraz terenów rolnych jest istotnym walorem, decydującym m.in. o atrakcyjności turystycznej regionu;
- ✓ Wskazane jest podjęcie działań, które **zwiększą skalę oddziaływania PROW 2014-2020 na obszarach górskich, podgórskich i wyżynnych oraz innych obszarach o wysokich walorach krajobrazowych**;
- ✓ Można rozważyć stopniową **koncentrację wsparcia ONW na obszarach górskich oraz obszarach ze specyficznymi naturalnymi utrudnieniami**, na których utrzymanie tego instrumentu ma największe znaczenie z punktu widzenia korzyści środowiskowych. Można rozważyć również **zwiększenie poziomu wsparcia przekazywanego rolnikom gospodarującym na tego rodzaju obszarach**, równoległe wprowadzając dodatkowe wymogi związane z ochroną walorów krajobrazowych;
- ✓ Można rozważyć również stworzenie **pakietu rolnośrodowiskowego ukierunkowanego na ochronę obszarów o najwyższych walorach krajobrazowych**, przy czym wskazane jest, żeby podstawą działań były nie tylko programy opracowane w gospodarstwie, ale szersze plany ochrony krajobrazu opracowywane na poziomie lokalnym dla obszaru gminy lub kilku gmin.

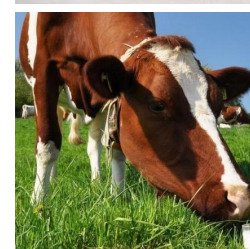
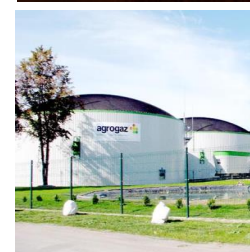

KLUCZOWE REKOMENDACJE – OCHRONA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ

- ✓ Mając na uwadze duże znaczenie oraz istotny wkład PROW w finansowanie ochrony cennych siedlisk przyrodniczych oraz zagrożonych gatunków ptaków, należy **dążyć do objęcia wsparciem możliwie jak największej powierzchni w ramach Pakietów 4 i 5 Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020**;
- ✓ Na obszarach Natura 2000, dla których opracowano i przyjęto plany zadań ochronnych, wskazane wydaje się **uproszczenie zasad dostępu rolników do wsparcia w ramach Pakietu 4 Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020**. Celowi temu służyć mogłaby rezygnacja z wymogu sporządzania dokumentacji przyrodniczej lub przejście na wdrażanie *Działania 12.1 Płatności kompensacyjne dla obszarów rolnych Natura 2000* (zgodnie z art. 30 rozporządzenia (UE) nr 1305/2013);
- ✓ Na obszarach Natura 2000, dla których nie przyjęto jeszcze planów zadań ochronnych, oraz w przypadku cennych siedlisk objętych wsparciem w ramach *Pakietu 5 Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020*, wskazane jest **dalsze dostosowywanie wymogów poszczególnych** wariantów do specyficznych uwarunkowań siedlisk i gatunków objętych ochroną, z uwzględnieniem kwestii odnoszących się do ochrony przed inwazyjnymi gatunkami obcymi oraz kwestii poprawy stosunków wodnych.

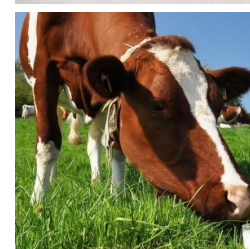
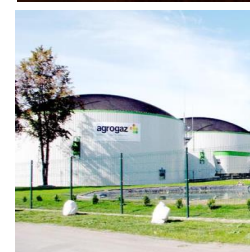
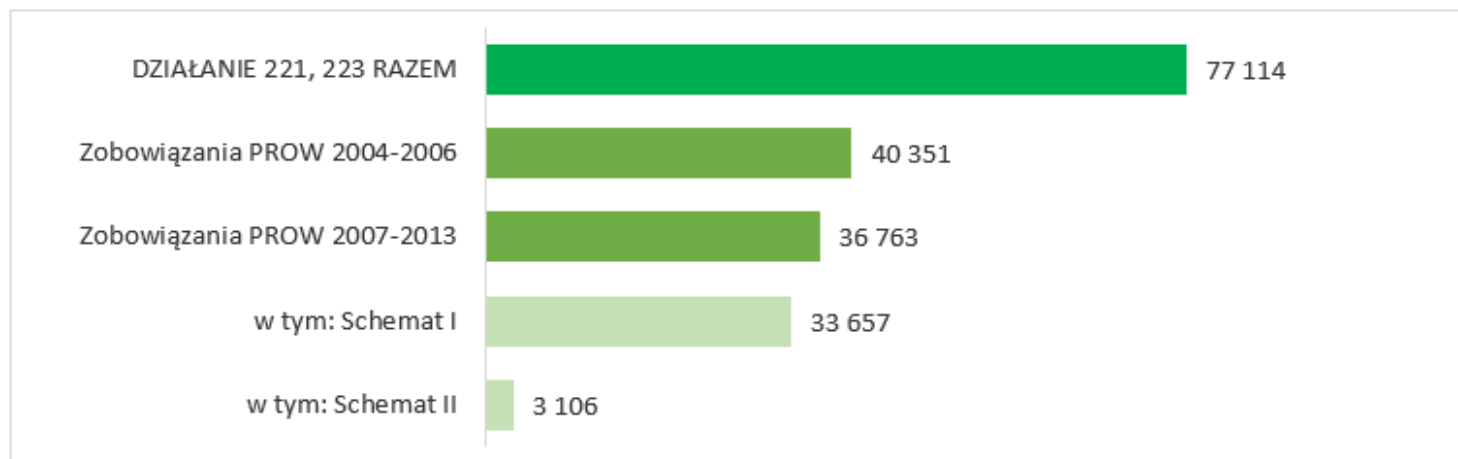
- ✓ W świetle wyników analiz dotyczących zanieczyszczenia gleb i wód wskazane wydaje się przeprowadzenie **pogłębionej oceny efektywności interwencji ukierunkowanej na wsparcie rolnictwa zrównoważonego** w ramach PROW 2007-2013 oraz PROW 2014-2020;
- ✓ Należy dążyć do **utrzymania powierzchni objętej wsparciem dla rolnictwa ekologicznego** w PROW 2014-2020 na jak najwyższym poziomie;
- ✓ Wskazane wydaje się też **możliwe szerokie wdrożenie w ramach wszystkich pakietów Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020 wymogów dotyczących sporządzania i przestrzegania planu nawozowego**, opartego o wiarygodne dane (badania gleby).

WPŁYW NA ŚRODOWISKO I KLIMAT, SKALA INTERWENCJI

- ✓ W ramach PROW 2007-2013 **zalesiono blisko 36,8 tys. ha**. Większość (91,5%) stanowiły zalesienia realizowane na gruntach rolnych, które objęły 0,2% całkowitej powierzchni użytków rolnych w roku 2007 (wg GUS).
- ✓ **Wskaźniki dla Działania 221/223 zostały zrealizowane na poziomie niższym niż założono** na etapie programowania PROW 2007-2013 ze względu na mniejsze niż oczekiwano zainteresowanie działaniami zalesieniowymi, szczególnie na gruntach innych niż rolne (Schemat II).

POWIERZCHNIA ZALESIEŃ ZREALIZOWANYCH W RAMACH PROW 2007-2013 ORAZ PROW 2004-2006
(NA KTÓRE PRZEKAZYWANE BYŁO WSPARCIE W RAMACH PROW 2007-2013) (HA)

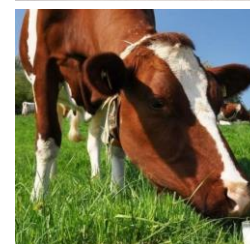
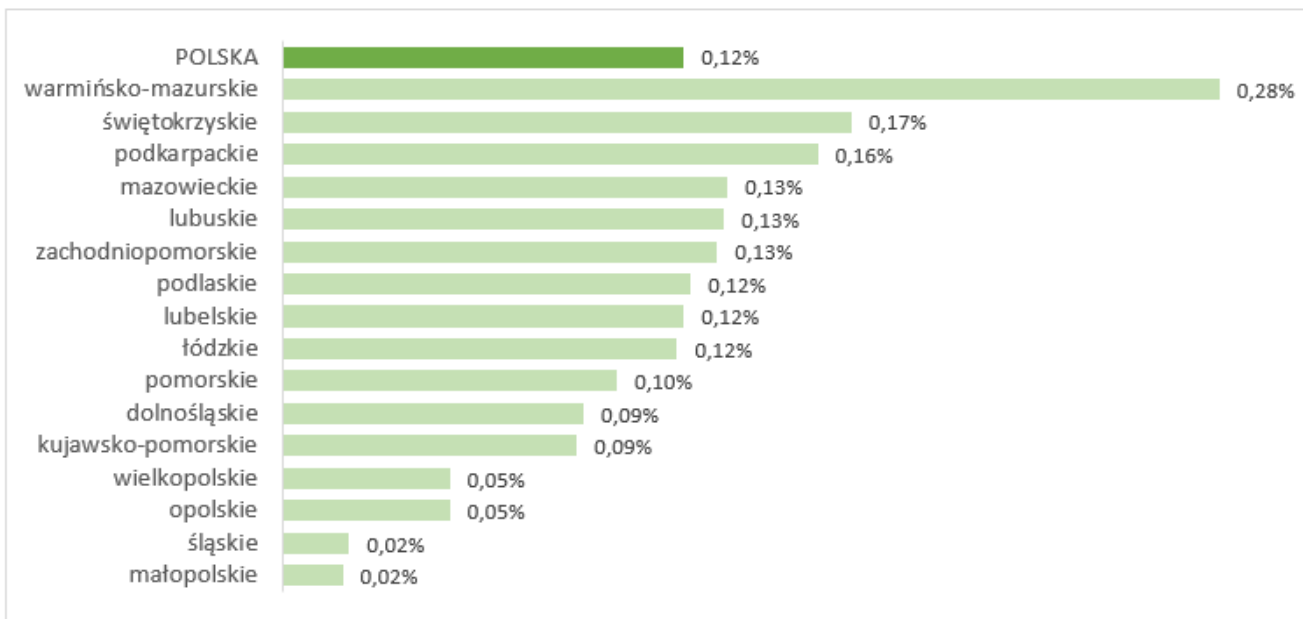
WPŁYW NA ZWIĘKSZENIE POZIOMU LESISTOŚCI - 1

Powierzchnia zalesiona w ramach PROW 2007-2013 odpowiada:

- ✓ blisko **88% łącznej powierzchni zalesień zrealizowanych poza Lasami Państwowymi w latach 2007-2015** (na podstawie GUS);
- ✓ około **11% celu zalesieniowego KPZL na lata 2007-2020**.

Środki PROW 2007-2013 były więc kluczowym instrumentem realizacji polityki zalesieniowej państwa określonej w KPZL.

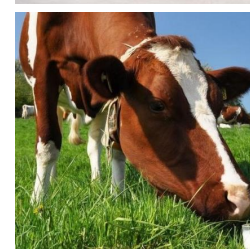
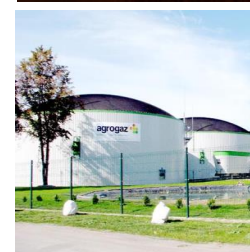
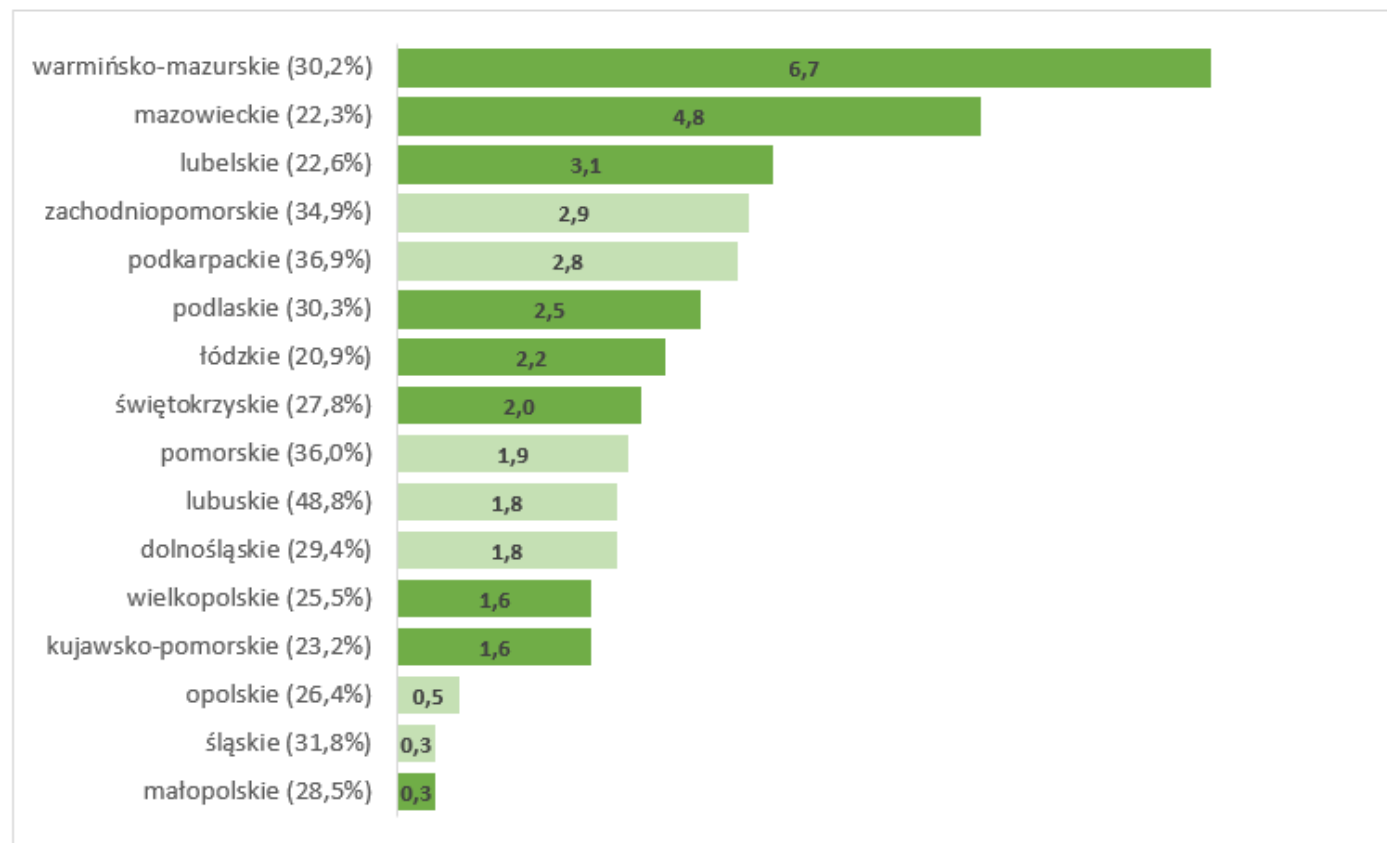
Wkład PROW 2007-2013 w ZWIĘKSZENIE WSKAŹNIKA LESISTOŚCI – UDZIAŁ ZALESIEŃ ZREALIZOWANYCH W RAMACH PROW 2007-2013 W OGÓLNEJ POWIERZCHNI KRAJU ORAZ WOJEWÓDZTW

WPŁYW NA ZWIĘKSZENIE POZIOMU LESISTOŚCI - 2

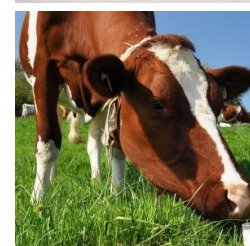
Ponad **67%** (24,8 tys. ha) zalesień zrealizowanych w ramach Działania 221/223 w latach 2008-2013 przypada na **województwa charakteryzujące się najwyższym udziałem gmin o dużych preferencjach zalesieniowych.**

ZALESIENIA W RAMACH ZOBOWIĄZAŃ 2007-2013 (CIEMNIEJSZYM KOLOREM ZAZNACZONO WOJEWÓDZTWA O DUŻYCH PREFERENCJACH ZALESIENIOWYCH WG KPZL 2003)

Zrealizowane zalesienia będą miały istotny wpływ na ochronę różnorodności biologicznej.

- ✓ **tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju zwierząt dwu- lub wielośrodowiskowych** oraz gatunków występujących w strefie ekotopowej na granicy ekosystemów rolnych i leśnych;
- ✓ **poprawa warunków migracji zwierząt lądowych** poprzez zmniejszenie fragmentacji kompleksów leśnych oraz poprawę ciągłości korytarzy ekologicznych:
  - 55% (20,2 tys. ha) zalesień zrealizowano w obrębach, na terenie których wyznaczono obszary funkcjonalne w ramach sieci **korytarzy ekologicznych ECONET**;
  - średnia powierzchnia zalesień przypadająca na obręb na obszarach objętych siecią **ECONET** wynosiła **0,76 ha**, a na obszarach poza siecią - 0,61 ha.

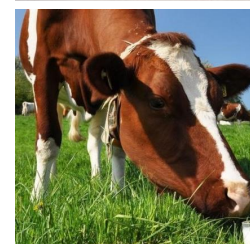
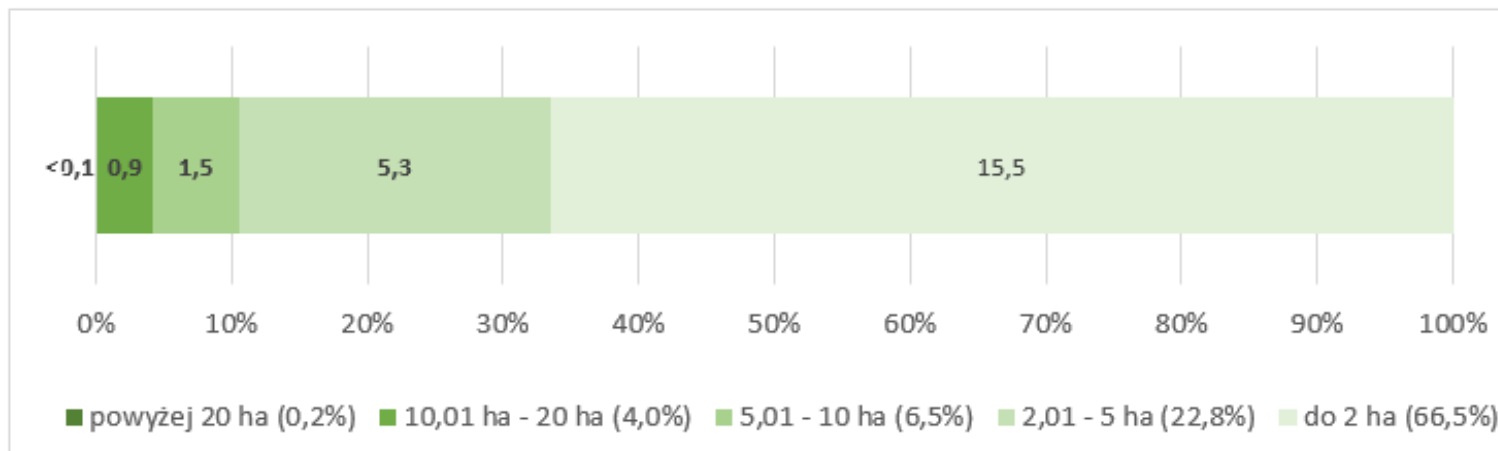

WPŁYW NA RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNĄ I KRAJOBRAZ

W ramach Działania 221/223 realizowano głównie zalesienia na niewielkich powierzchniach (**prawie 90% zrealizowanych zalesień nie przekraczała 5 ha**), co powinno mieć korzystny wpływ na różnorodność krajobrazu i różnorodność biologiczną.

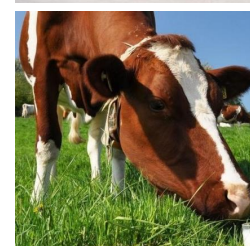
LICZBA ZALESIEŃ ZREALIZOWANYCH W RAMACH PROW 2007-2013 W POSZCZEGÓLNYCH KLASACH WYZNACZONYCH WG WIELKOŚCI ZALESIENIA

WPŁYW NA POZOSTAŁE KOMPONENTY ŚRODOWISKA

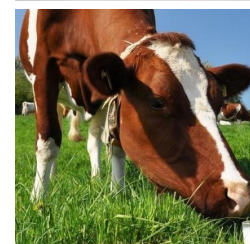
Zalesienia zrealizowane w ramach PROW 2007-2013 będą korzystnie oddziaływać na:

- ✓ **sekwestrację CO₂**;
- ✓ **jakość gleb i wód** (lokalizacja ponad 75% zalesień na terenach górskich i terenach o niekorzystnych warunkach gospodarowania, charakteryzujących się dużym udziałem gleb o niskiej wartości produkcyjnej, w tym gleb lekkich narażonych na szybkie wypłukiwanie biogenów oraz terenów o zróżnicowanej rzeźbie terenu narażonych w większym stopniu na erozję gleb);
- ✓ **przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym** (powodzie i susze) poprzez poprawę bilansu wodnego zlewni;
- ✓ **wzmocnienie odporności ekosystemów**, przede wszystkim poprzez zmniejszenie fragmentacji kompleksów leśnych i tworzenie korytarzy ekologicznych.

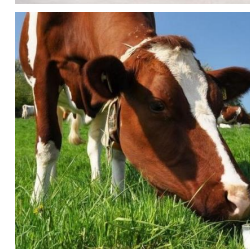
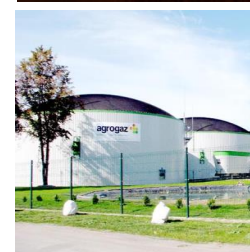
WPŁYW NA ŚRODOWISKO I KLIMAT, SKALA INTERWENCJI

- ✓ Schemat I: **odnowienie prawie 2,90 tys. ha i zagospodarowanie 7,95 tys. ha lasów zniszczonych lub uszkodzonych w znacznym stopniu przez katastrofy naturalne, ponadto budowa ponad 78 km oraz modernizacja 311 km dróg leśnych** na obszarach kwalifikujących się do wsparcia.
- ✓ Schemat II: **budowa ponad 215 km oraz modernizacja prawie 1 455 km dojazdów pożarowych na obszarach leśnych w największym stopniu narażonych na pożary.** Zasięg przestrzenny realizowanych działań należy uznać za znaczący, przy czym był on mniejszy niż zakładano na etapie programowania. **Wsparciem objęto łącznie ponad 540,9 tys. ha lasów, a więc około 6,0% ogólnej powierzchni lasów w Polsce.**
- ✓ Cele założone na etapie programowania zostały osiągnięte częściowo, ze względu na **mniejszy niż zakładano zasięg przestrzenny zrealizowanych przedsięwzięć**, jak również koncentrację beneficjentów na realizacji działań dotyczących zapobiegania pożarom lasów, na które przeznaczono 72% środków (przede wszystkim na budowę i modernizację dojazdów pożarowych).
- ✓ **Środki PROW stały się impulsem do realizacji działań związanych z udostępnieniem lasów dla sprzętu przeciwpożarowego na nienotowaną wcześniej skalę.**

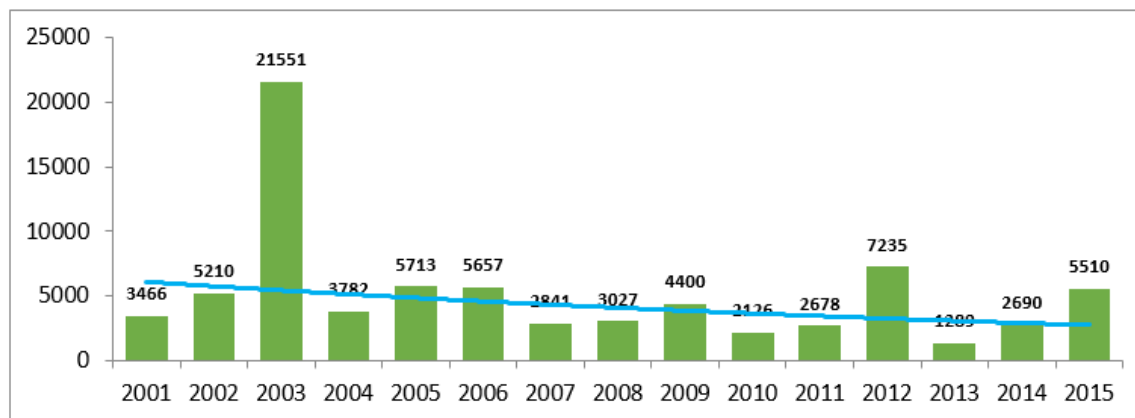

WPŁYW NA OGRANICZENIE RYZYKA POŻARÓW - 1

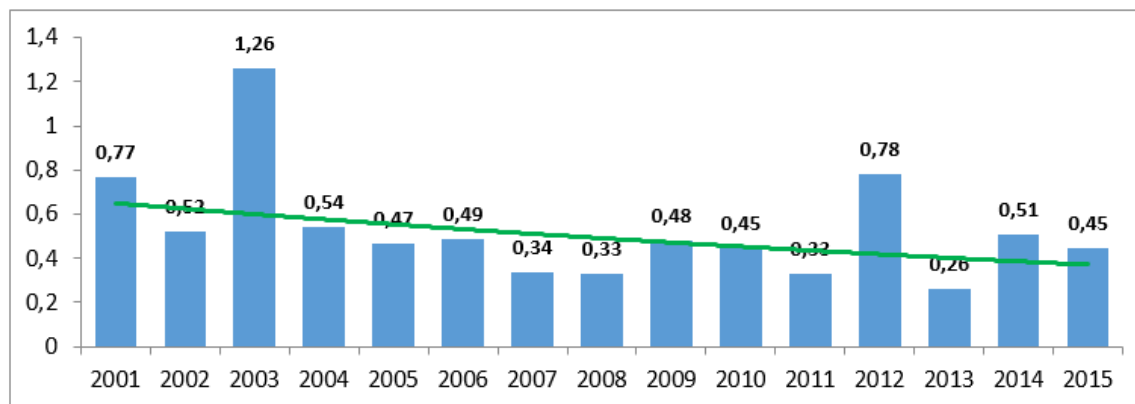
Przedsięwzięcia zrealizowane w ramach Schematu II *Działania 226* mają istotny wpływ na ograniczenie ryzyka rozprzestrzeniania pożarów lasów. W latach 2001-2015 zaobserwowano wyraźną tendencję spadkową średniej powierzchni spalonych lasów oraz średniej powierzchni pożaru.

POWIERZCHNIA SPALONYCH LASÓW [HA]

ŚREDNIA POWIERZCHNIA POŻARU [HA]

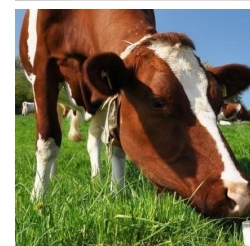

WPŁYW NA OGRANICZENIE RYZYKA POŻARÓW - 2

- ✓ Uśredniony wskaźnik powierzchni spalonych lasów oraz średnia powierzchnia pożaru w okresie 2010-2014 kształtowała się na dużo niższym poziomie niż w okresie 2001-2009 (odpowiednio spadek o 42% i o 21% dla lasów wszystkich form własności).
- ✓ Odnotowana zmiana może być częściowo wynikiem oddziaływania przedsięwzięć realizowanych w ramach Działania 226 PROW 2007-2013.

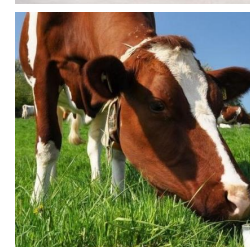
UŚREDNIONA POWIERZCHNIA SPALONYCH LASÓW ORAZ ŚREDNIA POWIERZCHNIA POŻARU
W OKRESIE 2001-2009 ORAZ 2010-2015

Lata	Średnia powierzchnia spalonych lasów w skali roku [tys. ha]	Średnia powierzchnia pożaru [ha]
2001-2009	6,2	0,58
2010-2015	3,6	0,46
Zmiana	 -42%	 -21%

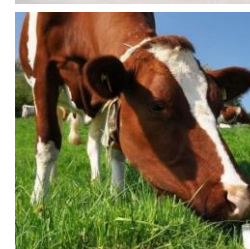
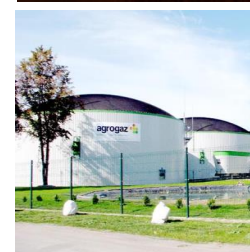
WPŁYW NA WZMOCNIENIE ODPORNOŚCI EKOSYSTEMÓW

- ✓ Operacje dotyczące odtworzenia lasów zniszczonych przez katastrofy naturalne, zrealizowane w ramach Schematu I Działania 226 mają istotny wpływ na **wzmocnienie odporności ekosystemów leśnych**. Ze wsparcia w tym zakresie skorzystało około **47% jednostek, w których zidentyfikowano drzewostany zniszczone przez katastrofy naturalne i klęski żywiołowe**.
- ✓ Jak wynika z opinii nadleśnictw, **wsparcie PROW 2007-2013 umożliwiło realizację działań odtworzeniowych w większej skali i krótszym czasie**. Realizowane przedsięwzięcia miały również **bardziej kompleksowy charakter** niż w przypadku zaangażowania wyłącznie własnych środków.
- ✓ Niekorzystnym zjawiskiem było niewielkie zainteresowanie udziałem w projektach podmiotów innych niż nadleśnictwa, w tym właścicieli lasów prywatnych.

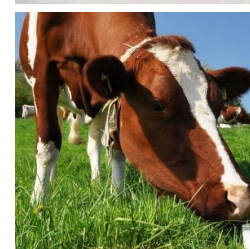
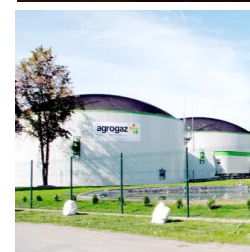

WPŁYW NA POZOSTAŁE KOMPONENTY ŚRODOWISKA

- ✓ Pożary lasów wiążą się z emisją do atmosfery dużych ilości CO₂ i innych gazów cieplarnianych. Realizacja działań ograniczających ryzyko rozprzestrzeniania się pożarów może mieć **istotny wpływ na ograniczenie emisji gazów cieplarnianych**.
- ✓ Operacje realizowane w ramach Działania 226 będą **oddziaływały korzystnie i długofalowo na ochronę różnorodności biologicznej, ochronę gleb oraz zachowanie krajobrazu**, głównie w kontekście zmniejszenia ryzyka rozprzestrzenienia pożarów. Pożary lasów stanowią bezpośrednie zagrożenie dla roślin, zwierząt i siedlisk przyrodniczych, wiążą się z degradacją gleb i zwiększają narażenie pokrywy glebowej na erozję, jak również - w przypadku pożarów o większej skali przestrzennej – z degradacją krajobrazu.

- ✓ Wskazana wydaje się większa **koncentracja działań zalesieniowych** realizowanych w ramach PROW 2014-2020 na **obszarach kluczowych z punktu widzenia poprawy ciągłości korytarzy ekologicznych**;
- ✓ Wskazane wydaje się **wprowadzenie dodatkowych warunków dostępu dot. kwalifikacji obszaru do zalesienia** na obszarach, na których może dochodzić do konfliktu różnych celów dotyczących np. przeciwdziałania erozji oraz **ochrony walorów krajobrazowych obszaru**;
- ✓ Biorąc pod uwagę wstępne wyniki analiz dotyczących **efektywności działań przeciwpożarowych** realizowanych w ramach Działania 226 PROW 2007-2013, wskazane wydaje się **przeprowadzenie szczegółowej analizy** tego zagadnienia po roku 2018, tj. co najmniej 5 lat od zamknięciu większości inwestycji. Biorąc pod uwagę strukturę podmiotów korzystających ze wsparcia, jak również zakres dostępnych danych, analiza może zostać przeprowadzona w oparciu o metodę kontrfaktyczną.

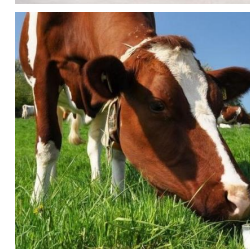
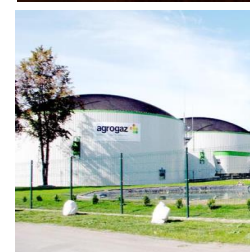

WPŁYW PROW 2007-2013 NA PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATYCZNYM

PODSUMOWANIE WPŁYWU PROW 2007-2013 NA PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATYCZNYM

NAZWA DZIAŁANIA	WPŁYW NA PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATYCZNYM
Działania kluczowe:	
Działanie 321: Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej Działanie 221/223: Zalesianie gruntów rolnych oraz zalesianie gruntów innych niż rolne Działanie 226: Odtwarzanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego przez katastrofy oraz wprowadzanie instrumentów zapobiegawczych	ISTOTNY (bezpośredni)
Działania uzupełniające:	
Działanie 121: Modernizacja gospodarstw rolnych Działanie 214: Program rolnośrodowiskowy Działanie 311 (413): Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej Działanie 312 (413): Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw Działanie 413: Wdrażanie LSR - Małe projekty	ŚREDNIO ISTOTNY (bezpośredni)
Działanie 111: Szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie	<i>ŚREDNIO ISTOTNY</i> (pośredni)
Działanie 123: Zwiększanie wartości dodanej podstawowej produkcji rolnej i leśnej Działanie 313/322/323 (413): Odnowa i rozwój wsi	MAŁO ISTOTNY (bezpośredni)
Działanie 114: Korzystanie z usług doradczych przez rolników i posiadaczy lasów Działanie 125: Schemat II – Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi Działanie 132: Uczestnictwo rolników w systemach jakości żywności Działanie 211/212: Wspieranie gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) Działanie 421: Wdrażanie projektów współpracy	<i>MAŁO ISTOTNY</i> (pośredni)

WPŁYW PROW 2007-2013

NA PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATYCZNYM

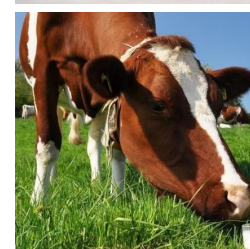
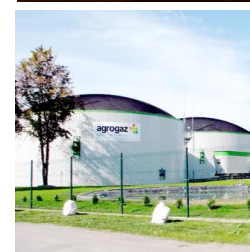
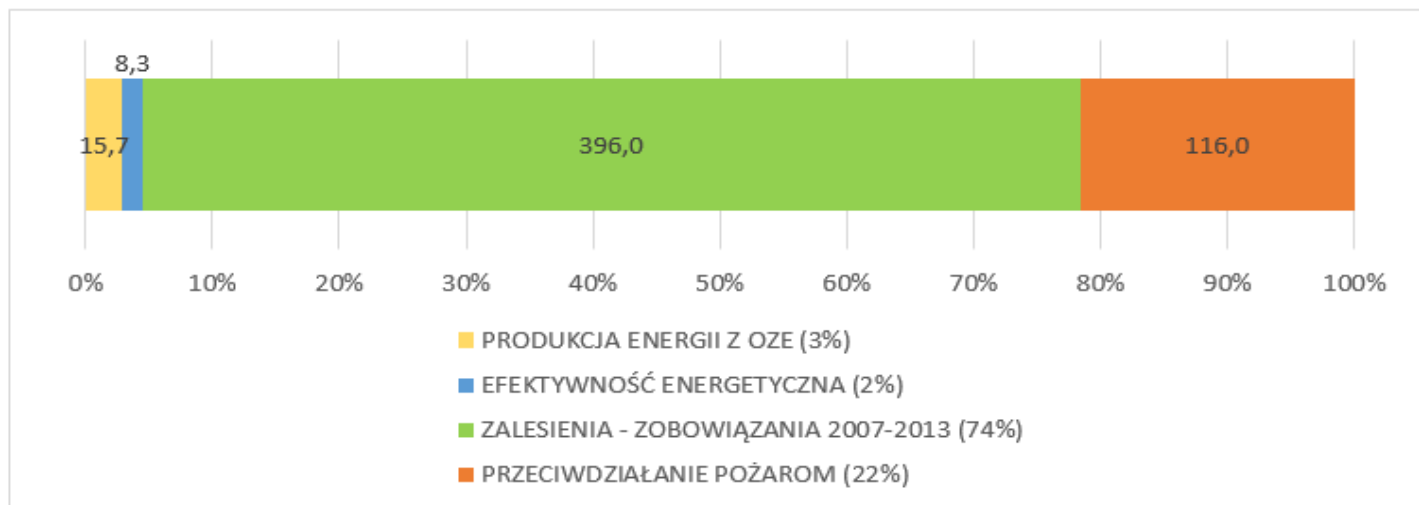
Łączny poziom unikniętej emisji oraz sekwestracji CO₂ w wyniku dofinansowanych w ramach PROW 2007-2013 działań dotyczących:

- efektywności energetycznej,
- OZE,
- Zalesień,
- ochrony przeciwpożarowej lasów

oszacowano na **536 tys. ton w skali roku**, co odpowiada wartości około **0,13%** średniorocznej emisji gazów cieplarnianych w Polsce w okresie 2009-2014.

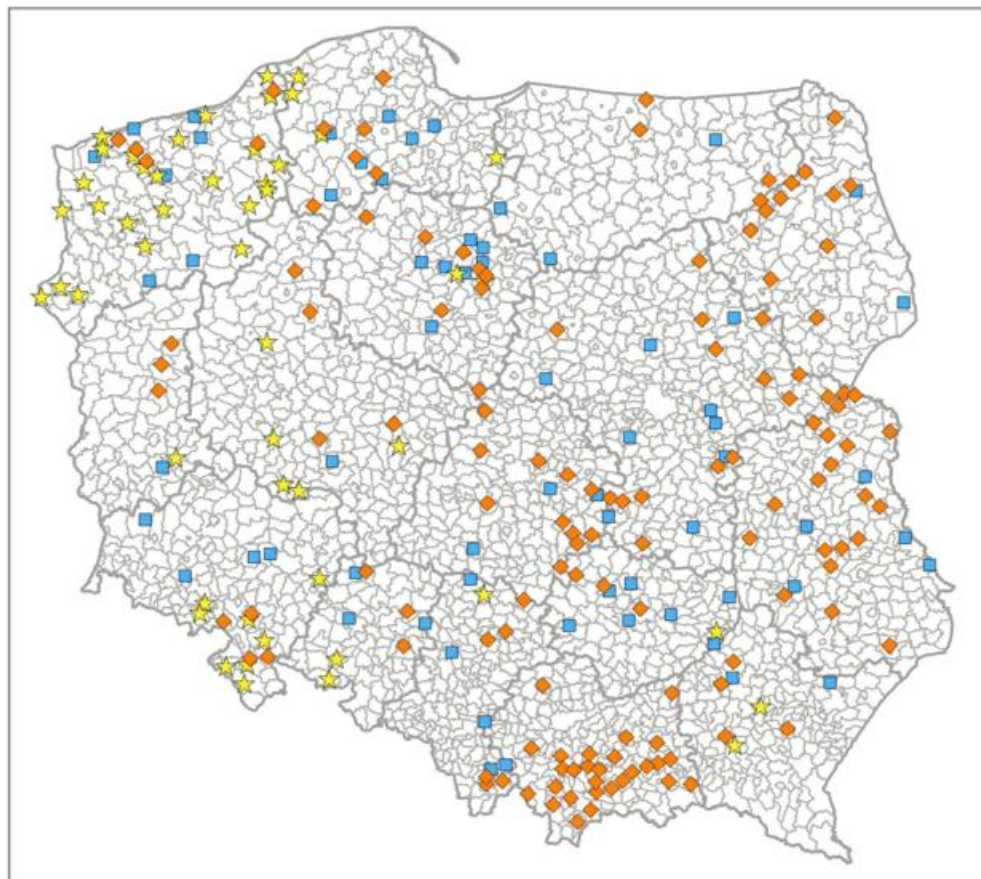
Efekty osiągnięte w ramach PROW 2007-2013 odpowiadają około **1,8%** rocznej emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa z okresu 2009-2014 i wartość tę należy uznać za **znaczącą**.

ŁĄCZNY POZIOM UNIKNIĘTEJ EMISJI ORAZ SEKWESTRACJI CO₂ W WYNIKU REALIZACJI WYBRANYCH DZIAŁAŃ PROW 2007-2013 (TYS. TON W SKALI ROKU)

WPŁYW PROW 2007-2013 NA PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATYCZNYM

LOKALIZACJA WSPARTYCH W RAMACH DZIAŁANIA 321 PRZEDSIĘWZIĘĆ DOTYCZĄCYCH OZE

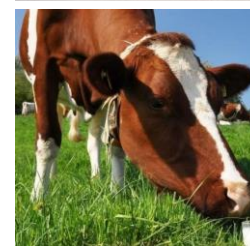

Legenda

Gminy, w których realizowano projekty dotyczące zastosowania OZE w ramach działania 321 PROW 2007-2013:

- ★ rozwój systemów oświetlenia ulicznego zasilanego energią z OZE
  - wyposażenie obiektów użyteczności publicznej w urządzenia produkujące energię z OZE
  - ◆ rozwój mikroinstalacji prosumenckich produkujących energię z OZE
- granice gmin
□ granice województw

Najistotniejszą wartością dodaną PROW 2007-2013 w obszarze przeciwdziałania zmianom klimatycznym jest przede wszystkim **promocja zastosowania OZE na obszarach wiejskich poprzez demonstrację najbardziej pożądanых praktyk**, np. popularyzację modelu energetyki prosumenckiej.

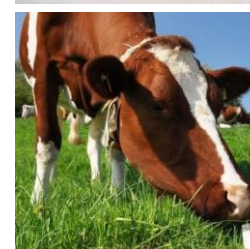
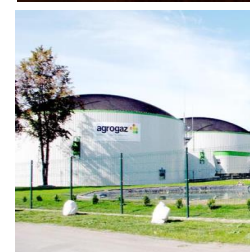

KLUCZOWE REKOMENDACJE

– PRZECIWDZIAŁANIE ZMIANOM KLIMATYCZNYM

- ✓ W przypadku podjęcia decyzji o finansowaniu inwestycji związanych z OZE w ramach PROW 2014-2020, interwencja w tym obszarze powinna być ukierunkowana przede wszystkim na **demonstrację najbardziej efektywnych rozwiązań**;
- ✓ Należy rozważyć również, czy najbardziej perspektywiczne dla sektora rolnego typy instalacji OZE nie powinny być finansowane w ramach PROW 2014-2020, w szczególności, jeżeli wiążą się z istotnym ograniczeniem presji rolnictwa na środowisko. Przykładem są **małe i mikro biogazownie na gnojowicę lub obornik**. Zastosowanie tego rodzaju rozwiązań w gospodarstwie przyczynia się nie tylko do zwiększenia ilości energii produkowanej z OZE, ale także dzięki zastosowaniu odchodów zwierzęcych do produkcji biogazu – do ograniczenia emisji metanu;
- ✓ W przypadku operacji dotyczących **budowy lub modernizacji obiektów użyteczności publicznej** wskazane wydaje się wprowadzenie **warunku (obligatoryjnego lub premiowanego na etapie oceny) uzyskania wysokiego standardu energetycznego budynku** (co najmniej na poziomie budynku energooszczędnego). Wprowadzenie takiego wymogu uzależnione jest nie tylko względami ekologicznymi, ale przede wszystkim ekonomicznymi, gdyż będzie miało wpływ na ograniczenie kosztów związanych z użytkowaniem obiektów, jak również na funkcjonalność oraz komfort użytkowania.

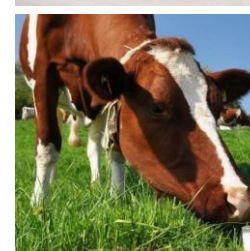
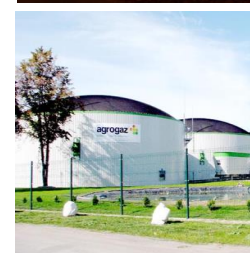
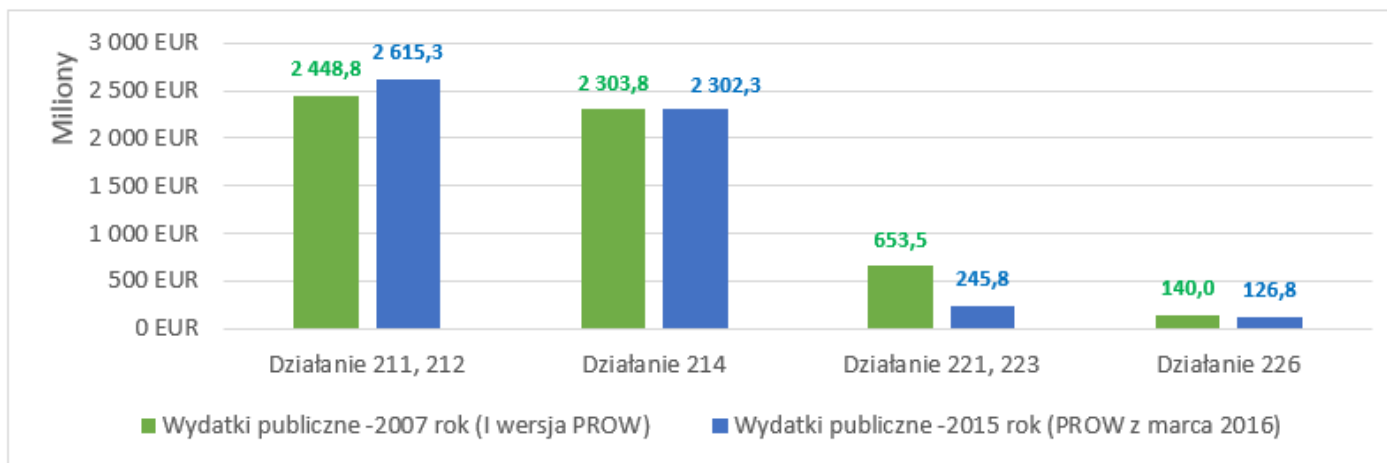

STOPIEŃ REALIZACJI ZAŁOŻEŃ FINANSOWYCH I WSKAŹNIKÓW W RAMACH OSI 2 PROW 2007-2013

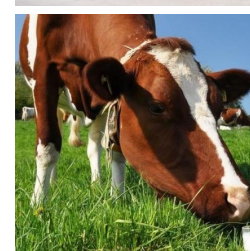
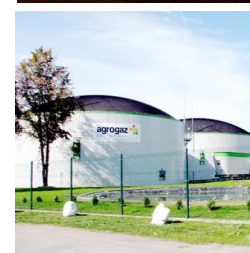
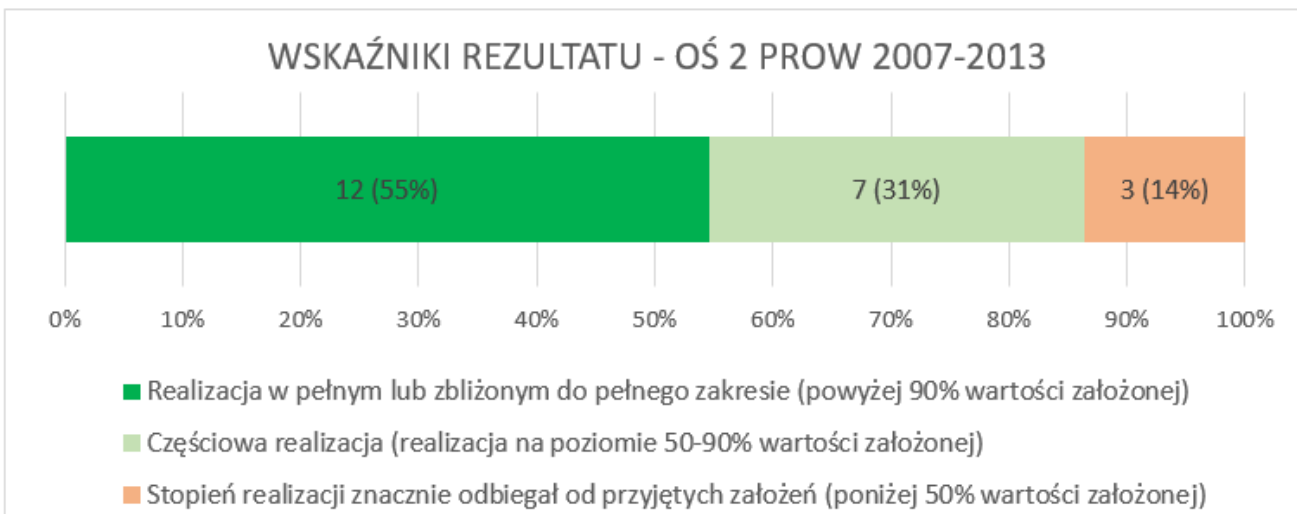
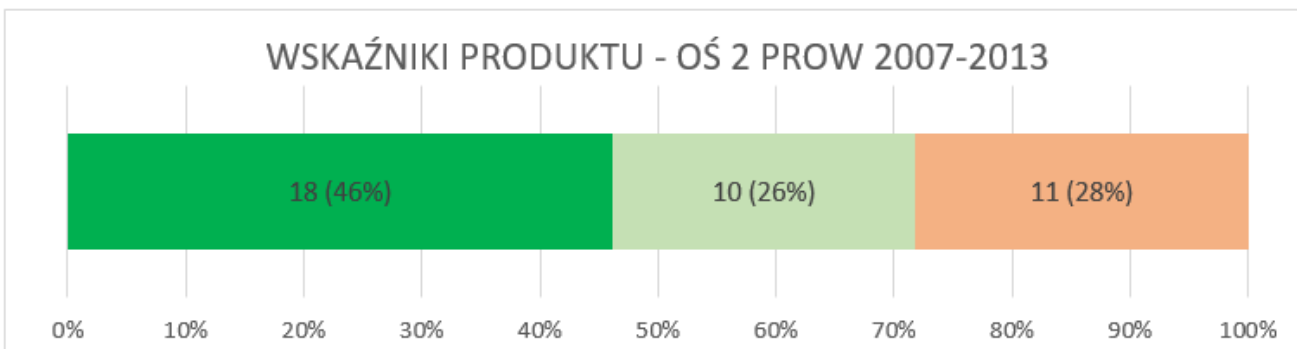
- ✓ Łączna alokacja środków publicznych w ramach PROW 2007-2013 na oś 2: *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich* wynosiła pierwotnie (2007 r.) **5,55 mld EUR** i stanowiła prawie **33% łącznego budżetu PROW 2007-2013**.
- ✓ Ostateczna alokacja środków publicznych dla osi 2 uległa niewielkiemu zmniejszeniu i wyniosła **5,29 mld EUR**.
- ✓ W ramach poszczególnych działań osi 2 miały miejsce niewielkie zmiany w wysokości alokacji środków publicznych, poza **Działaniem 221/223, w którym alokacja środków publicznych została zmniejszona aż o 62%**.

ALOKACJA ŚRODKÓW PUBLICZNYCH W RAMACH OSI 2 POPRAWA ŚRODOWISKA NATURALNEGO I OBSZARÓW WIEJSKICH PROW 2007-2013 (MLN EUR)

STOPIEŃ REALIZACJI ZAŁOŻEŃ FINANSOWYCH I WSKAŹNIKÓW W RAMACH OSI 2 PROW 2007-2013

W ramach osi 2 założono łącznie 39 wskaźników produktu oraz 22 wskaźniki rezultatu. Około **połowa wskaźników produktu i rezultatu została zrealizowana w pełnym lub zbliżonym do pełnego zakresie.**

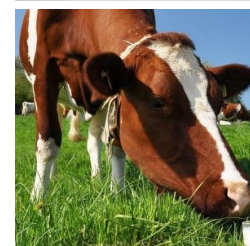
STOPIEŃ REALIZACJI ZAŁOŻEŃ FINANSOWYCH I WSKAŹNIKÓW ODDZIAŁYWANIA PROW 2007-2013 ZWIĄZANYCH ZE ŚRODOWISKIEM I KLIMATEM

W ramach PROW 2007-2013 zdefiniowano **cztery wskaźniki oddziaływania w** obszarze ochrony środowiska i klimatu:

- ✓ **odwrócenie spadku bioróżnorodności** (mierzone za pomocą FBI)
- ✓ **zachowanie gruntów o wysokiej wartości przyrodniczej na obszarach rolnych i leśnych**
- ✓ **poprawa jakości wody**
- ✓ **zapobieganie procesowi zmian klimatycznych**, w tym wzrost produkcji energii odnawialnej i wzrost sekwestracji CO₂, a co za tym idzie ograniczenie wielkości emisji CO₂.

Oddziaływanie PROW 2007-2013 w obszarze ochrony środowiska i klimatu było zgodne z oczekiwaniami.

W przypadku wskaźników dotyczących **odwrócenia spadku bioróżnorodności** oraz **poprawy jakości wód**, zmiany były bardziej korzystne niż założono na etapie programowania PROW 2007-2013.

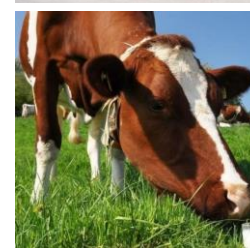
STOPIEŃ REALIZACJI ZAŁOŻEŃ FINANSOWYCH I WSKAŹNIKÓW ODDZIAŁYWANIA PROW 2007-2013 ZWIĄZANYCH ZE ŚRODOWISKIEM I KLIMATEM

Bilans azotu brutto (GNB):

- ✓ Na etapie programowania założono, że wzrost wartości wskaźnika okresie wdrażania PROW 2007-2013 wyniesie 13% w stosunku do wartości bazowej z 2005 r. (wartość bazowa w roku 2005: 48,6 kg N/ha, natomiast wartość docelowa 55 kg N/ha).
- ✓ **W okresie 2012-2014 wartość wskaźnika wyniosła na poziomie krajowym 47,6 kg/ha, a więc była niższa niż w roku bazowym. Oznacza to realizację wartości docelowej wskaźnika jakości wód na znacznie niższym poziomie niż zakładano na etapie programowania.**

Wskaźnik liczebności pospolitych ptaków lęgowych krajobrazu rolniczego (FBI):

- ✓ Na etapie programowania PROW 2007-2013 założono, że wartości wskaźnika FBI w roku 2015 nie powinna spaść poniżej poziomu 60% wartości z roku 2000.
- ✓ W roku 2015 poziom wskaźnika FBI wyniósł 87% wartości z roku 2000, co oznacza, że **spadek był znacznie mniejszy niż założono na etapie programowania.**

DZIĘKUJEMY ZA UWAGĘ

